

UiO • **Det juridiske fakultet**

Standardisert yrkesskadeerstatning for fremtidig inntektstap – adgangen til å fravike standardforskriften

Kandidatnummer: 594

Leveringsfrist: 25.05.2020

Antall ord: 16 470

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Oppgavens tema og problemstilling	1
1.1.1	Standardisert grunnerstatning	1
1.1.2	Unntak fra standardisert grunnerstatning	1
1.2	Aktualitet.....	2
1.3	Avgrensninger	3
1.4	Rettskilder og metode.....	3
1.5	Særlige utfordringer med tilgang på kilder som følge av pandemien våren 2020	5
2	UTVIKLINGEN AV STANDARDISERT ERSTATNING VED YRKESKADER - BAKGRUNNEN FOR INNFORING AV DEN NYE ORDNINGEN	6
2.1	Forslag til lov om yrkesskadeforsikring - Ot.prp.nr.44 (1988–1989) <i>Om lov om yrkesskadeforsikring</i>	6
2.2	Utmåling av yrkesskadeerstatning etter de nye reglene.....	8
2.2.1	Hensynene bak forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.....	8
2.2.2	Kort presentasjon av standardforskriftens bestemmelser	10
2.3	Behovet for endringer i norsk erstatningsrett.....	12
3	DET GRUNNLEGGENDE PRINSIPPET OM FULL ERSTATNING.....	13
3.1	Innledning	13
3.2	Prinsippet om full erstatning i lys av høyesterettspraksis.....	13
3.2.1	Innledning.....	13

3.2.2	Høyesterettspraksis: Ølberg-dommen, Skoland-dommen, Bråtane-dommen.....	14
3.3	«Full erstatning» - et juridisk og ikke et økonomisk begrep.....	15
3.4	Økonomisk sårbarhet.....	16
3.5	Fordeler ved standardisering.....	17
4	STANDARDISERT YRKESKADEERSTATNING FOR FREMTIDIG INNTEKTSTAP	21
4.1	Innledning	21
4.2	Erstatningsberegning for tap av fremtidig inntekt etter standardforskriftens kapittel 3.....	22
4.2.1	Innledning.....	22
4.2.2	Grunnlaget for beregningen, jf. standardforskriftens § 3-1.....	22
4.2.3	Unntak fra standardisert erstatningsutmåling, jf. standardforskriftens § 3-1 tredje ledd	24
4.2.4	Grunnerstatning, jf. standardforskriftens § 3-2	25
4.2.5	Skadelidtes alder, jf. standardforskriftens § 3-3	26
4.2.6	Tap av deler av ervervsevnen, jf. standardforskriftens § 3-4.....	27
4.2.7	Tidligere uføre, jf. standardforskriftens § 3-5	28
4.2.8	Den videre fremstillingen	29
5	INNEBÆRER STANDARDISERTE REGLER EN UTTØMMENDE REGULERING AV ERSTATNING FOR TAP I FREMTIDIG ERVERV?.....	30
5.1	Innledning	30
5.2	Er standardforskriften i strid med yrkesskedeforsikringsloven?	30
5.3	Kan standardforskriften fravikes dersom den ikke leder til full erstatning?	32

5.3.1	Hva innebærer begrepet «fravike»?	32
5.3.2	LB-2016-39383 (MRSA-dommen) – standardforskriften satt til side.....	33
5.3.3	Hvor stor rettslig vekt skal MRSA-dommen tillegges?	35
5.3.4	Overkompensasjon som følge av standarderstatning	37
5.4	Rt-2004-8 (Stakkeland-dommen) – skadelidtes ervervsevne er bare redusert i en kortere periode	38
5.4.1	Problemstillingene Stakkeland-dommen reiser	42
6	AVSLUTTENDE KOMMENTARER	50
7	KILDELISTE.....	52

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Denne masteroppgaven behandler forholdet mellom standardisert yrkesskadeerstatning for fremtidig inntektstap, forankret i forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskade-
forsikring¹ (heretter omtalt som standardforskriften) kapittel 3, og det overordnede prinsippet om full erstatning. Den sentrale problemstillingen handler om hvorvidt det kan gjøres unntak fra standardiseringen i tilfeller der skadelidte kommer betydelig dårligere ut etter standardfor-
skriften enn etter alminnelige erstatningsregler i skadeserstatningsloven², dvs. individuell er-
statning.

1.1.1 Standardisert grunnerstatning

Prinsippet om full erstatning er det grunnleggende prinsippet i norsk erstatningsrett, hvis kjerne innebærer at skadelidte skal stilles i samme økonomiske situasjon som om skaden ikke hadde inntruffet. Når det gjelder standardisert yrkesskadeerstatning for fremtidig ervervstap, beregnes denne som standardisert grunnerstatning etter kapittel 3 i standardforskriften. Essen-
sen ved grunnerstatningen er at den skal dekke den delen av det økonomiske tapet som ikke dekkes av det offentlige gjennom trygdeytelser, jf. folketrygdloven kapittel 13³. Som det fremgår av folketrygdloven, er formålet med yrkesskadedekning å gi skadelidte særfordeler utover folketrygdens ordinære stønadssystem, noe som innebærer gunstigere inngangs- og beregningsvilkår for ulike typer ytelser, blant annet arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. I tillegg til ytelser fra folketrygden kan det i noen tilfeller være aktuelt å ta hensyn til andre private forsikringer som kommer i tillegg til det som utbetales fra ansvarlig forsikringsselskap og NAV.

1.1.2 Unntak fra standardisert grunnerstatning

Imidlertid kan det oppstå situasjoner der man ikke fyller vilkårene for å få innvilget yrkesska-
dedekning fra det offentlige eller innehar private tilleggsforsikringer, og der standardisert yr-

---

¹ FOR-1990-12-21-1027

² LOV-1969-06-13-26

³ LOV-1997-02-28-19

kesskadeerstatning fører til betydelig underkompensasjon for det fremtidige inntektstapet. I slike tilfeller er det dermed aktuelt å vurdere om reglene, fastsatt i standardforskriften, åpner for eventuelle unntak fra standardiseringen og således gir adgang til individuell erstatningsutmåling, eller om standardforskriftens regulering anses å være uttømmende. I de tilfellene standardforskriften ikke garanterer full dekning for det totale fremtidige tapet og ikke direkte åpner for unntak fra grunnerstatningen, oppstår det behov for å avklare om standardforskriften kommer i strid med yrkesskadeforsikringsloven⁴ og følgelig prinsippet om full erstatning, som loven viser til.

Disse problemstillingene utgjør hovedtemaet for avhandlingen og vil bli analysert i den videre fremstillingen.

1.2   Aktualitet

Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring trådte i kraft 01.01.1991 og har per skrivende stund stått uendret i nesten 30 år. Forskriften inneholder betydelig standardisering av erstatningsutmåling ved yrkesskader og yrkessykdommer, særlig når det gjelder erstatning for tap av fremtidig inntekt, jf. standardforskriftens kapittel 3. Hovedspørsmålet ved den nye ordningen knytter seg dermed til avklaring av rettstilstanden når standardisert erstatningsutmåling ikke leder til full kompensasjon.

Innføringen av den nye standardiserte erstatningsordningen har skapt mye debatt og fremkalt ulike reaksjoner. I og med at prinsippet om full erstatning er styrende i norsk erstatningsrett, har det med tiden oppstått usikkerhet om hvordan man skal forholde seg til standardisert erstatningsutmåling ved yrkesskader og den alminnelige rettsoppfatningen om at skadelidte skal stilles i samme situasjon økonomisk som før skaden. Den sentrale problemstillingen gjelder tilfeller hvor man ikke mottar yrkesskadedekning fra folketrygden, men går ned i inntekt på grunn av nedsatt arbeidsevne som direkte skyldes yrkesskade, og der standardisert yrkesskadeerstatning ikke dekker det totale økonomiske tapet. Det er i tillegg blitt stilt spørsmål ved hensiktsmessigheten og nødvendigheten av så stor grad av standardisering på yrkesskadeområdet, slik at de nye reglene har blitt møtt med en del skepsis fra flere hold. Den største usikkerheten er knyttet til samspillet mellom det overordnede prinsippet om full erstatning og standardisert grunnerstatning etter standardforskriften, som ikke nødvendigvis fører til full kompensasjon for den enkelte. Den senere utviklingen i rettstilstanden har nemlig påvist at

---

⁴ LOV-1989-06-16-65

standardiserte regler kan lede til betydelig underkompensasjon så vel som overkompensasjon i noen av sakene.

På bakgrunn av de oppståtte rettslige utfordringene, er det behov for ytterligere avklaring av rettstilstanden med tanke på fremtidige yrkesskadesaker, nærmere bestemt når det gjelder adgang til eventuelle unntak fra standardisert erstatningsutmåling og ikke minst spørsmålet om standardforskriften står i strid med yrkesskadeforsikringsloven. Det foreligger relativt lite rettspraksis på de aktuelle spørsmålene. Dessuten er den ikke konsekvent. Det er dermed ønskelig at Høyesterett får tilgang på og slipper inn nye saker for å kunne bidra med sin rettsskape virksomhet på dette viktige rettsområdet. Imidlertid har det siden Rt-2004-8, den såkalte Stakkeland-dommen, ikke vært flere saker som er blitt behandlet av Høyesterett.

De problemstillingene som jeg vil redegjøre for i denne avhandlingen, bør derfor i enda større grad utfordres rettspolitisk.

1.3 Avgrensninger

I oppgaven redegjøres det for det grunnleggende prinsippet om full erstatning og adgang for unntak dersom standardisert yrkesskadeerstatning for fremtidig ervervstap ikke fører til full kompensasjon. Ettersom standardisert grunnerstatning har størst økonomisk betydning for skadelidte, vil erstatningsutmåling for andre poster etter standardforskriften ikke behandles i denne fremstillingen.

I oppgaven vil det foretas en analyse av de tilfellene der spørsmålet om eventuelle unntak fra standardisering er aktuelt. I tilknytning til oppgavens hovedtema vil jeg først redegjøre for bakgrunnen for innføring av den nye standardiserte ordningen på yrkesskadeområdet. Deretter vil jeg tolke nærmere prinsippet om full erstatning og dets innvirkning på norsk erstatningsrett. I tillegg vil jeg gå igjennom bestemmelsene i standardforskriftens kapittel 3, før jeg går i dybden på analysen av foreliggende rettspraksis, knyttet til den sentrale problemstillingen, nemlig om standardforskriften inneholder en uttømmende regulering av erstatning for fremtidig ervervstap, eller om det foreligger adgang til en individuell erstatningsutmåling i særlige tilfeller.

1.4 Rettskilder og metode

Det som særpreger rettskildebildet innenfor temaet jeg har valgt å behandle, er at det finnes begrenset rettspraksis og relativt lite juridisk teori som tar opp de aktuelle problemstillingene.

Det foreligger kun én avgjørelse fra Høyesterett som direkte omhandler oppgavens hovedtema, ettersom det per skrivende stund ikke er sluppet inn flere saker til behandling i Høyesterett.

Når det gjelder underrettspraksis, foreligger det flere avgjørelser fra lagmannsretter som direkte gjelder oppgavens tema og er rettskraftige. En nærmere vurdering av hvilken rettslig vekt som skal tillegges de konkrete avgjørelsene, vil bli omtalt i den videre fremstillingen.

I tillegg til foreliggende rettspraksis vil jeg gå igjennom en del avgjørelser fra Finansklagenemnda. Selv om disse i utgangspunktet skal tillegges en begrenset rettskildemessig betydning, må det understrekes at Finansklagenemnda årlig uttaler seg i flere hundre saker knyttet til yrkesskader⁵, slik at nemndas avgjørelser kan ha en viss betydning som tolkningsfaktor av både yrkesskadeforsikringsloven og standardforskriften. I juridisk teori vises det blant annet til at denne typen praksis angir hva sentrale representanter for norske forsikrings- og forbrukerinteresser mener er en riktig holdning til et rettslig sett vanskelig spørsmål, og dermed burde ses hen til som en viktig rettskildefaktor.⁶ I og med at det ikke foreligger omfattende rettspraksis som kan brukes i den videre analysen av bestemmelsene i standardforskriftens kapittel 3, er det viktig å se på andre rettskildefaktorer som kan bidra til å avklare den gjeldende oppfatningen av det eksisterende regelverket. Avgjørelser fra Finansklagenemnda vil ikke bli tillagt avgjørende betydning, men vil bli brukt i et tolkningsperspektiv.

Forarbeidene til både yrkesskadeforsikringsloven og standardforskriften utgjør en viktig del av det totale rettskildebildet som det ses hen til i denne oppgaven. De mest sentrale forarbeidene er Ot.prp.nr.44 (1988–1989) og Utredning avgitt 15. oktober 1990 av et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet. Forarbeidene utdyper hovedhensynene som lå bak innføring av den nye standardiserte ordningen og viser til lovgivers intensjoner, som vil bli tatt i betraktning i den videre redegjørelsen for de aktuelle bestemmelsene i både yrkesskadeforsikringsloven og standardforskriften.

NOU 1994:20 og NOU 2011:16, som ble utarbeidet etter at yrkesskadeforsikringsloven med tilhørende forskrifter trådte i kraft, utreder behovet for enda bredere standardisering i norsk erstatningsrett og inneholder dermed viktige standpunkter og vurderinger knyttet til forholdet mellom standardisert erstatningsutmåling og den alminnelige rettsoppfatningen om full erstatning. I tillegg gir utredningene en grundig veiledning om de mest kompliserte tolkningsspørsmålene som i liten grad er omtalt i foreliggende rettspraksis eller i juridisk teori.

---

⁵ Finansklagenemndas årsberetning 2018 s. 16

⁶ Bull (2017)

For å tilnærme meg oppgavens sentrale problemstilling, har jeg først gått igjennom det grunnleggende rundt innføring av standardisert erstatningsordning ved yrkesskader. Jeg har tatt i betraktning de avveiningene og beslutningene som fremgår av de ovennevnte forarbeidene. Videre har jeg sett på det overordnede prinsippet om full erstatning i lys av høyesterettspraksis. Jeg har tatt utgangspunkt i tre utvalgte høyesterettsavgjørelser som omtaler individuell erstatningsutmåling i tråd med prinsippet om full erstatning.

I den videre fremstillingen har jeg valgt å presentere gjeldende regelverk for yrkesskadeerstatningsutmåling for fremtidig inntektstap og vist til noen typetilfeller som faller inn under de aktuelle bestemmelsene i standardforskriften. Dernest har jeg foretatt en analyse av foreliggende rettspraksis som omhandler de særlige tilfellene der standardisert grunnerstatning ikke fører til full kompensasjon for skadelidte, og der man ikke har rett på yrkesskadedekning fra folketrygden. De aktuelle problemstillingene som gjør seg gjeldende i slike saker, vil bli grundig behandlet gjennom bruk av ulike typer relevante rettskilder, blant annet rettspraksis, forarbeider og juridisk teori.

1.5 Særlige utfordringer med tilgang på kilder som følge av pandemien våren 2020

Jeg vil gjøre oppmerksom på at skriveprosessen til en viss grad har blitt påvirket av den oppståtte pandemisituasjonen. For det første har det vært utfordrende å skaffe til veie alle nødvendige skriftlige rettskilder; særlig gjelder dette fagbøker som ikke er tilgjengelige i elektronisk form. For det andre måtte flere avtalte møter med praktiserende advokater avlyses. Disse skulle bidra med verdifull erfaring og kunnskap knyttet til de sentrale problemstillingene i oppgaven. Møtene ble avlyst på grunn av lovpålagt karantene og smittefare.

2 Utviklingen av standardisert erstatning ved yrkesskader - bakgrunnen for innføring av den nye ordningen

2.1 Forslag til lov om yrkesskadeforsikring - Ot.prp.nr.44 (1988–1989) *Om lov om yrkesskadeforsikring*

Yrkesskadeserstatningslovutvalget, oppnevnt ved kongelig resolusjon 11. september 1981, avga sin utredning i februar 1988⁷, hvor det ble foreslått nye lovregler til vern for arbeidstakere. Hovedpunktene i forslaget inkluderte blant annet plikt for arbeidsgivere til å tegne yrkesskadeforsikring og erstatningsutbetaling på objektivt grunnlag ved yrkesskade eller yrkessykdom.

På bakgrunn av utvalgets forslag, fremla Justis- og politidepartementet den 10. mars 1989 proposisjon *Om lov om yrkesskadeforsikring*.⁸ Departementet anså det som nødvendig å endre gjeldende rettslig regulering på yrkesskadeområdet, som ikke lenger garanterte tilfredsstillende beskyttelse av skadelidtes interesser når det gjaldt erstatning for påført økonomisk tap etter inntruffet yrkesskade eller yrkessykdom.

Den eksisterende kompensasjonsordningen baserte seg i utgangspunktet på et tresporet system. Skadelidte måtte således forholde seg til tre ulike erstatningskilder for å kunne få dekket sitt økonomiske tap fullt ut. For det første kunne man sette frem et krav om respektive ytelser fra folketrygden. Selv om man hadde rett på visse særfordeler ved sykdom eller skade forårsaket av en yrkesulykke, tok Justisdepartementet hensyn til at yrkesskadetrygden likevel ikke ga full erstatning for langvarige og omfattende skader. Det ble også bemerket at det ved trygdeoppgjør som regel tok lang tid før man faktisk fikk noe utbetalt. Dette resulterte igjen i at skadelidte ikke fikk dekket sitt økonomiske tap når det største behovet forelå, nemlig i den første tiden etter skaden.⁹ For det andre kunne man kreve erstatning direkte fra ansvarlig skadevolder ved å påberope seg alminnelige erstatningsregler. På den måten kunne man få erstatet den delen av tapet som ikke ble dekket av det offentlige. For det tredje hadde man mulighet til å fremme erstatningskrav til ansvarlige forsikringsselskaper, dersom man disponerte noen private forsikringer.¹⁰ Imidlertid påpekte Justisdepartementet eksistensen av sosioøkonomiske forskjeller i befolkningen som innebar at ikke alle personer hadde tilgang til alle dis-

---

⁷ NOU 1988:6

⁸ Ot.prp.nr.44 (1988–1989) Om lov om yrkesskadeforsikring

⁹ *ibid.* s. 41

¹⁰ *ibid.* s. 13

se tre erstatningskildene, eller at størrelsen på erstatningen var avhengig av andre faktorer enn rent juridiske vurderinger:

[...] det er de arbeidstakere som har størst behov for en tilleggsdekning, som oftest ikke er dekket av en forsikring [...] Høyinntektsgruppene kan best forhandle seg fram til en dekning finansiert av arbeidsgiver. Grupper med inntekter over gjennomsnittet er dessuten best rustet til selv å ta ut forsikringsdekning. Riktignok er forsikringer utbredt også i lavinntektsgruppene. Det blir likevel noe tilfeldig hvem som får full økonomisk kompensasjon ved yrkesskade og hvem som ikke får det. Det forhold at dekningen til dels avhenger av forhandlingsstyrke og egen økonomi, kan forsterke allerede eksisterende forskjeller.¹¹

Det ble dermed antatt at den eksisterende ordningen ikke forhindret forskjellsbehandling av i utgangspunktet like tilfeller, men tvert imot medførte en klar tendens til at systemet var best egnet til å beskytte interessene til ressurssterke arbeidstakere. De øvrige kunne visstnok velge å rette sitt erstatningskrav direkte til arbeidsgiveren eller dennes ansatte, og på den måten føre bevis for at skyld foreligger hos enten arbeidsgiveren eller arbeidskollegaen. Men hele denne prosessen kunne naturlig nok oppleves som overveldende, dyr og ikke minst meget belastende for den skadelidte, som allerede befant seg i en vanskelig situasjon.¹²

En slik rettslig regulering som ikke sikret tilstrekkelig beskyttelse av skadelidtes rettslige interesser, mente Justisdepartementet at ikke kunne aksepteres uten videre. Departementet kom dermed med et forslag om at yrkesskader og yrkessykdommer skulle erstattes på objektivt grunnlag ved innføring av obligatorisk yrkesskadeforsikringsordning. Departementet uttalte følgende:

Alt i alt taler overveiende hensyn for å innføre regler om full kompensasjon på objektivt grunnlag ved yrkesskade og yrkessykdom. Dette er en naturlig videreføring av frivillige ordninger kjempet igjennom av arbeiderbevegelsen, etter hvert med støtte fra arbeidsgiversiden. Departementet foreslår derfor i denne proposisjonen regler som tar sikte på å gi full erstatning til arbeidstakere som rammes av skade eller sykdom som har sammenheng med arbeidet.¹³

Departementet begrunnet sin vurdering ytterligere ved å trekke frem reelle hensyn som rettferdighet, konflikt- og skadeforebygging og likhet. Det påførte tapet i forbindelse med en yrkesskade burde, ifølge departementet, ses som en produksjonsomkostning i og med at arbeidstakeren «[...] påtar seg en særskilt og nødvendig risiko i arbeidsgivers og samfunnets interesse»¹⁴ ved å utføre sine arbeidsoppgaver. Dessuten var det viktig å sørge for at arbeidsmiljøet og ikke minst produktiviteten ikke ble påvirket av oppståtte tvister knyttet til eventuelle

---

¹¹ Ot.prp.nr.44 (1988–1989) Om lov om yrkesskadeforsikring s. 41

¹² *ibid.* s. 41

¹³ *ibid.* s. 43

¹⁴ *ibid.* s. 5

uenigheter mellom partene ved yrkesskader. I tillegg til dette ville en lik ordning for alle arbeidstakere sikre like muligheter uten noen form for diskriminering eller forskjellsbehandling.

2.2 Utmåling av yrkesskadeerstatning etter de nye reglene

Det grunnleggende for utforming av de nye erstatningsreglene har hele veien vært prinsippet om full erstatning. I forslaget fra Justisdepartementet om hvordan yrkesskadeerstatning skulle beregnes, hadde det blitt presisert at uansett hvilket regelsystem man skulle velge å innføre, skulle disse på ingen måte røkke ved prinsippet om full erstatning og at det ikke var aktuelt å gå inn for regler som skulle ta sikte på et «borgerlig jevn mål». Imidlertid skulle målet om full erstatning ikke hindre en viss standardisering, slik at det i tillegg skulle legges til rette for raske og mer forutsigbart erstatningsoppgjør, lik erstatning for likt tap og ikke minst enklere saksbehandling for forsikringsselskaper.¹⁵

På bakgrunn av lovtekniske og reelle hensyn foreslo Justisdepartementet at standardiseringsreglene skulle reguleres gjennom forskrift, jf. yrkesskedeforsikringsloven § 13 annet ledd.¹⁶

2.2.1 Hensynene bak forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

De hensynene som ble lagt til grunn ved utarbeidelse av standardforskriften, fremgår av dens forarbeider. Spesielt viktig er det å se på de avveiningene som knytter seg til harmonisering av standardisert erstatningsutmåling og prinsippet om full erstatning.

Innstillingen til forskrift om standardisert erstatning for personskader voldt ved yrkesskade eller yrkessykdom ble avgitt den 15. oktober 1990.¹⁷

Justisdepartementet ga Standarderstatningsutvalget mandat til å utarbeide et forslag til forskriften med følgende innhold:

Det kompensasjonssystem som er etablert ved lov om yrkesskedeforsikring, skal sikre arbeidstakere full økonomisk erstatning ved yrkesskade/yrkessykdom. Målsetningen om full kompensasjon er likevel ikke

---

¹⁵ Ot.prp.nr.44 (1988–1989) Om lov om yrkesskedeforsikring s. 61

¹⁶ *ibid.* s. 62

¹⁷ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet

til hinder for at man til en viss grad standardiserer utmålingen. Fordelen ved standardisering er at erstatningsutbetalingen til skadelidte vil kunne skje raskere. Dette vil kunne bidra til å redusere saksbehandlingskostnadene hos forsikringsselskapene, og derfor ha en positiv innvirkning på forsikringspremiens størrelse. Standardisering vil også sikre mest mulig lik behandling av de skadelidte.

[...] Det forutsettes at satsene ved en standardisering vurderes i forhold til skadelidtes alder, invaliditetsgrad og inntektsnivå da skaden inntraff. Eventuelle standardiserte satser skal sikre full erstatning til skadelidte [min uth]. Prinsippet om full erstatning innebærer at en standardisert erstatning ikke bør begrenses til et «borgerlig jevn mål». [...] Likeledes må utvalget ta stilling til om standardiseringsreglene skal være ufravikelige.¹⁸

Som det fremgår av sitatet ovenfor, viser mandatet til to hovedmomenter knyttet til de nye standardiseringsreglene, nærmere bestemt prinsippet om full erstatning og fravikelighets spørsmålet. Disse vil bli behandlet inngående i den videre fremstillingen.

Utvalget hadde på lik linje med Justisdepartementet trukket frem de momentene som talte til fordel for standardiseringen, blant annet raskere erstatningsoppgjør, enklere og lik saksbehandling. Hvordan den nye rettsreguleringen skulle harmonere med prinsippet om full erstatning, var omtalt flere steder i utredningen. Det ble konkludert med at erstatningsutmålingen etter både de alminnelige og de nye erstatningsreglene ikke helt eliminerte faren for verken over- eller underkompensasjon, og at dette i noen tilfeller var uunngåelig. Dette gjaldt spesielt utmåling av erstatning for fremtidig inntektstap.¹⁹

Utvalget hadde i sin utredning presisert at forslaget bygget på utgangspunktet om at «[...] den enkelte skadelidte ikke får lavere erstatning enn det en individuell utmåling etter nåværende praktisering av skadeserstatningsloven ville lede til.»²⁰ På den måten måtte erstatningsutmålingen, selv etter innføring av standardiserte regler, knyttes til individuelle forhold, noe som igjen kunne vanskeliggjøre et raskt og enkelt erstatningsoppgjør.

Utgangspunktet skal alltid tas i den ervervsmessige uføregraden ved erstatningsutmåling. Dette uavhengig av om erstatningen utmåles etter alminnelige eller standardiserte regler. Før graden av arbeidsuførhet kan fastslås, må helsetilstanden ha stabilisert seg. Det må i tillegg innhentes omfattende medisinsk dokumentasjon, som f.eks. spesialisterklæringer. Der det er aktuelt med arbeidsrettet avklaring eller andre tiltak i regi av det offentlige, kan hele avklaringsløpet ta opptil flere år før skadelidtes reelle arbeidsevne er fastslått. Dette er således en prosess som kan strekke seg over flere år. Selv med standardiserte erstatningsregler, må man av-

---

¹⁸ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 5

¹⁹ ibid. s. 19

²⁰ ibid. s. 21

vente inntil saken er tilstrekkelig opplyst før man kan vurdere skadens omfang og dens varighet. Imidlertid mente utvalget at standardiserte erstatningssatser hadde gjort hele prosessen mye enklere, slik at et eventuelt deloppgjør kunne gjennomføres raskere uavhengig av om skaden har stabilisert seg. Utvalget hadde i tillegg understreket at en viss grad av overkompensasjon var uunngåelig, dersom man i størst mulig grad ville hindre eventuell underkompensasjon. Siktemålet var således å sikre at slike tilfeller oppstår i en relativ liten grad.²¹

Justisdepartementet fremmet forslaget til forskrift om standardisert erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven, som i det vesentlige bygget på utvalgets utredning.²²

2.2.2 Kort presentasjon av standardforskriftens bestemmelser

2.2.2.1 Innledning

Yrkesskadeforsikringsloven § 3 forplikter arbeidsgivere til å tegne yrkesskadeforsikring. Med andre ord innebærer dette at loven etablerer forsikringsplikt på yrkesskadeområdet. I juridisk teori²³ omtales yrkesskadeforsikringsloven som preseptorisk, jf. § 16 som angir at «[a]vtaler som begrenser arbeidstakeres rettigheter etter loven er ugyldige», slik at det foreligger adgang til å inngå avtaler som gir arbeidstakere bedre rettigheter enn det som fremgår av selve loven, men ikke det motsatte.

Det fremgår av yrkesskadeforsikringsloven § 13 at skadeserstatningsloven gjelder så langt ikke annet er bestemt i eller i medhold av denne loven. Videre står det i § 3 første ledd at «[y]rkesskadeforsikringen skal gi rett til full erstatning uten hensyn til om noen har skyld i skaden.» Det er dermed ingen tvil om at yrkesskadeforsikringsloven bygger på de alminnelige erstatningsreglene når den viser til både den generelle lovgivningen og det grunnleggende prinsippet om full erstatning. Riktignok fastslår yrkesskadeforsikringsloven § 13 annet ledd at «Kongen kan gi regler om utmålingen av erstatning etter loven» og henviser til standardforskriften²⁴ som regulerer selve beregningen av yrkesskadeerstatning, jf. standardforskriftens § 1-1 første ledd.

---

²¹ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 23

²² Kronprinsregentens resolusjon 21. desember 1990 om forskrift om standardisert erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven m/ forskriftstekst s. 2

²³ Skårberg (2003) s. 16

²⁴ FOR-1990-12-21-1027

2.2.2.2 Ulik grad av standardisering

Hensikten med de nye reglene har som nevnt tidligere vært innføring av standardisert utmåling av yrkesskadeerstatning. Likevel finner man en del bestemmelser i standardforskriften der erstatning utmåles etter reglene i skadeserstatningsloven kap. 3.²⁵ Det gjelder f.eks. påførte utgifter etter forskriftens § 2-1, som beregnes individuelt uten noen form for standardisering. Ved å i tillegg henviser til skadeserstatningsloven § 3-1 er det blitt klargjort at alminnelige erstatningsregler kommer til anvendelse her.²⁶ Det samme gjelder tapt inntekt, jf. standardforskriftens § 2-3.

Ved erstatningsberegning for fremtidige utgifter, skal de faktisk forventede og påregnelige utgiftene i tråd med forskriftens § 2-2 første ledd erstattes individuelt.²⁷ Riktignok inneholder bestemmelsen en viss standardisering basert på skadelidtes alder, jf. forskriftens § 2-2 andre ledd.

Standardforskriftens § 3-5 om tidligere uføre inneholder en særregel som sørger for at også personer med høy ervervsmessig invaliditet før skaden skal kunne kreve erstatning for tapt fremtidig inntekt etter skadeserstatningsloven § 3-1, dersom dette leder til et høyere erstatningsbeløp enn ved anvendelse av forskriften.²⁸

Dertil er det en del bestemmelser i standardforskriften som enten inneholder ren standardisering, eller standardisering med visse individuelle justeringer. De erstatningspostene som er blitt standardiserte, omfatter fremtidig inntektstap, jf. kap. 3, menerstatning, jf. kap. 4 og erstatning ved dødsfall, jf. kap. 6, mens § 1-2, § 3-1 tredje ledd og § 3-5 inneholder individuelle tilpasninger som følger av forskriften selv.

I den videre fremstillingen vil jeg blant annet gjøre rede for hovedtrekkene i § 1-2 samt § 3-1 hva angår erstatningsutmåling for fremtidig inntektstap.

---

²⁵ LOV-1969-06-13-26

²⁶ Kopperud (1992) s. 32

²⁷ *ibid.* s. 33

²⁸ *ibid.* s. 37

2.3 Behovet for endringer i norsk erstatningsrett

Innen juridisk teori er det imidlertid uenighet om hvilken erstatningsberegningsmodell som leder til mest riktig erstatningsoppgjør.

Lødrup har i sin artikkel²⁹ uttalt at behovet for endringer i norsk erstatningsrett er stort. Han oppfatter den gjeldende rettsordningen basert på individuell erstatningsutmåling som lite forutsigelig, noe som igjen leder til ulike utfall ved i utgangspunktet lignende skader, og ikke minst høyt saksomkostningsnivå. Han viser til store forskjeller mellom erstatningstilbudet man får fra forsikringsselskapet og erstatningen man får dersom saken bringes videre til domstolene, der man i de fleste tilfeller får tilkjent mye høyere erstatning. Imidlertid mener forfatteren at dette ikke skyldes en feilvurdering fra forsikringsselskapenes side, men «manglende forutberegnelighetsnatur».³⁰

I etterkant av ovennevnte artikkel kom Lundin med en replikk til Lødrup.³¹ Lundin uttrykker en tydelig oppfatning om at erstatningen bør utmåles individuelt og at eventuell standardisering ikke er en løsning på dagens utfordringer. Det vises til en klar tendens til at skadelidte i de fleste saker oppnår en høyere erstatning etter å ha brakt saken inn for domstolene eller ved eventuelt forlik, enn det opprinnelige tilbudet fra forsikringsselskapet. Dette forklarer Lundin med at forsikringsselskapene ikke tilbyr erstatningsoppgjør i samsvar med det faktiske tapet man egentlig har krav på. En slik kultur skaper flere tvister og fører til forlenget behandlingsprosess.

I det følgende vil jeg presentere prinsippet om full erstatning og dets betydning i norsk erstatningsrett.

---

²⁹ Lødrup (2003)

³⁰ *ibid.* s. 130

³¹ Lundin (2003)

3 Det grunnleggende prinsippet om full erstatning

3.1 Innledning

For å bedre forstå de juridiske problemstillingene denne oppgaven reiser, knyttet til samspillet mellom standardisering og individuell erstatning, er det naturlig å først se på hva prinsippet om full erstatning, som anses å være styrende i norsk erstatningsrett, går ut på.

Prinsippet er forankret i yrkesskedeforsikringsloven § 3 første ledd samt skadeserstatningsloven § 3-1. Riktignok er ikke dette direkte uttrykt i lovteksten, men fremgår klart av lovens forarbeider.³² Det grunnleggende er at man skal få full dekning for sitt individuelle økonomiske tap, men ikke tjene på skaden. Med andre ord skal ikke skaden få noen økonomiske konsekvenser for den skadelidte. I den forstand innebærer erstatningsutmålingen en kartlegging av det faktiske og reelle tapet, som blant annet omfatter standpunkttagen til ulike delspørsmål som f.eks. kapitalisering, skattespørsmål, rentespørsmål og spørsmål om kroneverdi, i tillegg til analyse av skadelidtes økonomi med og uten skaden.³³ På bakgrunn av dette kan erstatningsutmåling ved personskade beskrives som en meget sammensatt og vanskelig prosess.

3.2 Prinsippet om full erstatning i lys av høyesterettspraksis

3.2.1 Innledning

Erstatningsutmåling i personskadesaker er i seg selv en kompleks og komplisert prosess som krever meget grundig og detaljert gjennomgang av individuelle forhold hos skadelidte. Individuell erstatningsberegning av fremtidig tap består av skjønnsmessige vurderinger og avveininger, ettersom man må ta standpunkt til ulike usikkerhetsmomenter og ikke minst beregne erstatning for mange år fremover i tid. Man skal med andre ord fastsette et konkret erstatningsbeløp som man forutsetter eller mener at vil være riktig for hele den aktuelle perioden skadelidte anses å være berettiget til å få sine krav dekket gjennom erstatning.

Nedenfor vises det til tre utvalgte høyesterettsdommer som behandler problemstillinger knyttet til erstatningsutmåling av fremtidige utgifter samt tap i fremtidig erverv ved personskade.

---

³² Ot.prp.nr. 4 (1972–1973) s. 15

³³ Strandberg (2005) s. 18

Disse dommene illustrerer hvilken betydning prinsippet om full erstatning har i de tilfellene der man skal ta standpunkt til individuelle forhold hos skadelidte som ligger fremover i tid. Ofte innebærer dette skjønnspregete overveielser og hypotetiske beregninger, ettersom det er mange usikkerhetsmomenter knyttet til den fremtidige utviklingen. Samtidig skal det endelige resultatet være i harmoni med den alminnelige rettsoppfatning, selv om det ikke alltid er like lett å definere hva som faller inn under begrepet «full erstatning».

3.2.2 Høyesterettspraksis: Ølberg-dommen, Skoland-dommen, Bråtane-dommen

I den såkalte Ølberg-dommen, inntatt i Rt-1993-1524, skulle Høyesterett blant annet ta stilling til utmåling av erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-1, jf. bilansvarsloven § 4, for tap i fremtidig erverv. Saken handlet om en gutt på 7 år på skadetidspunktet, som hadde blitt skadet i en trafikkulykke og pådratt seg store hodeskader.

Da Høyesterett skulle vurdere det fremtidige årlige ervervstapet, ble det antatt at skadelidte uten skaden ville ha gjennomført en kortvarig utdanning og at skaden åpenbart hadde begrenset skadelidtes yrkesvalgmuligheter. Høyesterett uttalte følgende:

Slik jeg ser det, må siktemålet være at skadelidte skal ha en erstatning som må antas ikke å ville stille ham dårligere i fremtiden enn om han hadde beholdt sin fulle arbeidskraft. Selv om en kan si at begrepet "full erstatning" først og fremst er et juridisk, ikke et eksakt økonomisk begrep, og at utmålingen nødvendigvis må skje skjønsmessig, er kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme økonomisk dårligere ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet.³⁴

I sin konklusjon kom Høyesterett til at beregningen av erstatning for tap i fremtidig erverv etter alminnelige erstatningsregler beror på skjønn og ikke utelukkende på matematiske beregninger. Prinsippet om full erstatning ble herved ansett som kjernen i erstatningsretten.

I Skoland-dommen³⁵ gjaldt det prinsipale kravet fremtidige utgifter knyttet til dekning av omsorgstjenester. Høyesterett uttalte at fastsetting av erstatningen blir skjønsmessig, ettersom man skal legge til grunn oppstillinger over stipulerte årlige utgifter under ulike forutsetninger. I og med at erstatningen beregnes for mange år frem i tid, må man ta i betraktning at utgiftene vil variere fra år til år. Det må dermed tas utgangspunkt i et årlig gjennomsnittlig beløp. Det ble i tillegg understreket at prinsippet om full erstatning ga lite veiledning.

---

³⁴ Rt-1993-1524 s. 1532

³⁵ Rt-1993-1547

I Bråtane-dommen³⁶, som gjaldt en 23 år gammel kvinne som ble påkjørt av en lastebil da hun var 11 år gammel, skulle det tas stilling til erstatningsutmåling for fremtidige utgifter til pleie, omsorg og tilsyn, inklusiv ledsager på reise.

Når det gjaldt selve erstatningsutmålingen, hadde førstvoterende funnet dette vanskelig å vurdere, men tok utgangspunkt i at det skadelidte fikk fra det offentlige, måtte anses å være innenfor nødvendighetens og rimelighetens grenser.

Som jeg tidligere har pekt på, er det ved utmåling av erstatning for fremtidige utgifter til pleie, omsorg og tilsyn ikke riktig uten videre å bygge på dagens tilbud. Jeg mener likevel at dagens nivå gir et utgangspunkt for de vurderinger som retten må foreta for å fastlegge størrelsen av det nødvendige supplement for at skadelidte skal kunne sies å få full erstatning.³⁷

De gjennomgåtte dommene viser at full erstatning alltid er et siktemål uavhengig av hvilke konkrete erstatningsposter knyttet til fremtidig tap det skal tas standpunkt til. Likevel kan det på den måten resonneres at utfallet av det endelige resultatet i det store og hele beror på rettens skjønnsutøvelse med hensyn til sakens kompleksitet og alle usikkerhetsfaktorene som er til stede. Det kan blant annet vises til formuleringer som «*store elementer av skjønn*», «*beregningen av erstatningen for fremtidige omsorgsutgifter er vanskelig*», «*skjønnsmessig finner jeg*» eller «*erstatning for tap i fremtidig erverv etter skadeserstatningsloven § 3-1 må bero på et skjønn*» som brukes i høyesterettspraksis. I Ølberg-dommen har Høyesterett uttalt at begrepet «full erstatning» først og fremst er et juridisk og ikke et eksakt økonomisk begrep hvis innhold i noen tilfeller gir liten veiledning. Dette ble eksplisitt påpekt i Skoland-dommen der det fremgikk at prinsippet ga «[...] liten veiledning for avgjørelsen av et slikt krav som vi her står overfor.»³⁸

3.3 «Full erstatning» - et juridisk og ikke et økonomisk begrep

I og med at individuell erstatningsutmåling for fremtidig tap omfatter mange fasetter og skjønnspregete avveininger, noe som ikke nødvendigvis oppleves som positivt, har det såkalte Lødruputvalget i NOU 1994:20³⁹ blant annet stilt spørsmål om selve prosessen rundt erstatningsfastsettelsen kan gjøres enklere uten at prinsippet om full erstatning i vesentlig grad blir forlatt. Det vises til at i mange tilfeller, spesielt når det gjelder dekning av fremtidig tap, kan

---

³⁶ Rt-2002-1436

³⁷ *ibid.* s. 1445

³⁸ Rt-1993-1547 s. 1560

³⁹ NOU 1994:20

det endelige erstatningsbeløpet avvike fra det faktiske økonomiske tapet. Dermed har utvalget lagt til grunn at begrepet «full erstatning» gjenspeiler den erstatningen som skal utmåles i tråd med gjeldende regler, slik at begrepet blir et mer juridisk enn økonomisk fenomen.⁴⁰ Utvalget har uttalt følgende:

Hvis det kan konstateres – og etter Utvalgets syn kan det langt på vei det – at «full erstatning» slik dette har fått sitt innhold i norsk rettspraksis ikke tilsvarer det tap skadelidte har hatt sett på utviklingen i ettertid, kan det spørres hvor langt de gjeldende utmålingsreglene skal sette rammer for alternative løsninger. Denne sentrale problemstillingen kan også uttrykkes slik: Hvis gjeldende rett og utmålingspraksis oppfyller målsettingen om full erstatning, kan reformer basert på mindre skjønnsmessige regler ikke uten videre forkastes dersom de leder til resultater som ikke fjerner seg vesentlig fra det etablerte nivået, eller ligger innen rammen av det resultatet som skjønnsutøvelsen vil gi.⁴¹

Det er således ingen tvil om at prinsippet om full erstatning definerer fullstendig kompensasjon av det faktiske individuelle tapet. Hovedspørsmålet er imidlertid i hvilken grad de gjeldende alminnelige erstatningsregler sikrer at siktemålet om full dekning blir etterlevd alle usikkerhetsfaktorene tatt i betraktning, og om standardiserte erstatningsregler i like stor grad kan føre til et like rimelig og riktig resultat. Eventuelt kan det diskuteres om standardisering av erstatningsutmålingen vil eliminere de utfordringene som individuell erstatningsutmåling støter på.

3.4 Økonomisk sårbarhet

Før jeg går videre, vil jeg bemerke at det skal mye til for å fravike prinsippet om full erstatning etter rene adekvansbetraktninger som kan resultere i enten redusert eller bortfalt erstatning. Dette særlig gjelder tilfeller der en liten skade medfører et stort økonomisk tap, og hvor interessene til både skadelidte og skadevolderen kommer på spissen. I juridisk teori omtales dette som økonomisk sårbarhet. Kjelland skriver at «[s]elv om adekvanslæren åpner for en gradert beskjerping, viser analysen at domstolene i liten grad har benyttet denne muligheten.»⁴²

Rt-2003-338 (Dykker-dommen) er den sentrale dommen som omhandler spørsmålet om økonomisk sårbarhet. Her ble skadelidte påført store økonomiske konsekvenser som følge av en liten skulderskade etter trafikkulykke. Ut fra Høyesteretts vurdering kan det konkluderes med at en slik sårbarhet er sterkt vernet og at man har krav på full erstatning så lenge det foreligger

---

⁴⁰ NOU 1994:20 s. 90

⁴¹ *ibid.* s. 90

⁴² Kjelland (2008) s. 231

«adekvat årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og realskaden»⁴³, og at dette ikke minst gjelder de tilfellene der det økonomiske tapet er svært høyt i forhold til selve skaden, jf. Rt-2003-338⁴⁴. Imidlertid har Høyesterett presisert at «utmålingen av det økonomiske tapet blir svært skjønnsmessig».⁴⁵

3.5 Fordeler ved standardisering

I fremstillingens pkt. 2.2.1 har jeg gått igjennom hovedhensynene bak standardiseringen, blant annet billigere og forenklet saksbehandling, økt likhet, raskere og mer forutsigbare erstatningsoppgjør, som utgjør de positive følgene av standardisert yrkesskadeerstatning. Prinsippet om full erstatning er viktig, men i og med at Høyesterett omtaler dette som et juridisk og ikke et økonomisk begrep, og ikke minst at det foreligger risiko for at den skjønnsmessige individuelle erstatningsutmålingen ikke nødvendigvis alltid fører til full erstatning, er det viktig å se på hvilke fordeler standardisert erstatningsutmåling kan innebære.

I NOU 2011:16 utarbeidet av Personskadeerstatningsutvalget, som skulle vurdere om det forelå behov for enda bredere standardisering av erstatningsutmåling ved personskader, er det bemerket at det ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv kan være fordelaktig å ytterligere standardisere erstatningen, allikevel ikke helt uten unntak.⁴⁶ Utvalget har gått ut ifra at standardiseringen kun skulle gjelde skadelidtes fremtidige tap. Det påførte tapet skulle derimot utmåles individuelt etter gjeldende regler.

Departementet anså standardisering som et virkemiddel for å oppnå et lavere antall tvister i personskadesaker, spesielt knyttet til spørsmål om kapitaliseringsrente og skatteulempetillegg ifm. beregning av fremtidig tap. Utvalget skulle med dette for øye vurdere om det som kan kreves erstattet av fremtidige utgifter, kunne klargjøres og presiseres gjennom en mer utførlig lovregel. Det samme er også blitt tatt opp av Høyesterett i den tidligere nevnte Skolanddommen.

Som det fremgår av Personskadeerstatningsutvalgets vurdering, kan standardisering likestilles med forenkling, dvs. at det opprettes kategorier av skadetilfeller som på den måten kan behandles likt. Dette innebærer at likeartede tilfeller gis den samme rettsvirkningen. Spørsmålet

---

⁴³ Kjelland (2008) s. 356

⁴⁴ avsnitt 76, 77

⁴⁵ avsnitt 61

⁴⁶ NOU 2011:16 s. 4

blir da om en slik forenkling ikke vil gå på bekostning av den nøyaktigheten man tilstreber å oppnå ved individuell erstatningsutmåling.

I NOU 2011:16 vises det blant annet til forutberegnelighetshensyn, som er en av de viktigste bærebjelkene bak standardisert erstatning. Det siktes primært til mer forutberegnelighet i erstatningsoppgjørene. I sin utredning har utvalget sett på ulike aspekter av betydning for forutberegnelighet for sakens parter. For skadelidte er det prinsipielt viktig å kunne forutse hvor mye man kan forvente å få i erstatning ved en eventuell skade og hvilke erstatningsposter som kan kreves dekket. Det har i tillegg vært påpekt at «[k]larere utmålingsregler kan også bidra til å unngå *underforbruk* av erstatningsrettigheter»⁴⁷, raskere erstatningsoppgjør og redusert usikkerhet om egen fremtidige økonomi. Man gis i tillegg mulighet til å være føre var ved å selv kunne vurdere om det foreligger behov for ulike tilleggsdekninger gjennom private personforsikringer for å bli satt i stand til å ivareta sine interesser på en bedre måte. For forsikringsselskaper er forutsigbart erstatningsomfang avgjørende for å kunne foreta riktige premieberegninger. I tillegg til dette har utvalget vurdert at «[ø]kt forutberegnelighet kan redusere antall personskadetvister, og dempe omfanget av de tvister som likevel måtte oppstå».⁴⁸

Et annet hovedmoment utvalget har kommet frem til i sin utredning, er at standardiseringen kan sikre lik erstatning for likeartede tilfeller, og dermed redusere ulikhetene som følger av skjønnsutøvelse. Imidlertid har utvalget understreket at standardisering av erstatningsutmåling for fremtidig tap kan resultere i avvik fra prinsippet om full erstatning, men at det ikke nødvendigvis innebærer at standardiseringen bør utelukkes. Ifølge utvalget har begrepet «full erstatning» preg «av å være en programerklæring [...] som ikke setter absolutte skranke for nyorientering.»⁴⁹

Riktignok handler ikke personskadesaker utelukkende om erstatningsutmåling som potensiell tvisteårsak. Utover ren erstatningsutmåling er det en del andre omstendigheter som må være avklart før det kan tas standpunkt til det faktiske tapet. Det må først sannsynliggjøres at det foreligger en faktisk og rettslig årsakssammenheng mellom skaden og det oppståtte tapet. Dette i seg selv kan reise kompliserte problemstillinger av både juridisk og ikke minst medisinsk art. Som jeg allerede har skrevet i fremstillingens kapittel 2, må skadelidtes helsetilstand ha stabilisert seg før det kan tas stilling til skadens omfang og dens varighet. I den forstand er det en omfattende prosess som ikke lar seg påvirke av juridiske konstruksjoner, slik at eventuell standardisering av erstatningsutmåling ikke vil føre til noen enklere løsninger på akkurat dette feltet.

---

⁴⁷ NOU 2011:16 s. 34

⁴⁸ *ibid.* s. 35

⁴⁹ *ibid.* s. 38

Hensikten med standardisering må således være å finne en balanse mellom standardiserte regler og prinsippet om full erstatning, slik at et raskere og enklere oppgjør ikke skal føre til en mindre rettferdig kompensasjon. Utvalget har dermed kommet frem til at standardiseringsordningen må være fleksibel og justerbar med tanke på samfunnsmessige endringer og at gjeldende regler skal kunne revurderes ved behov.⁵⁰ Det er blitt foreslått unntaksregler der standardisering skulle føre til «et åpenbart urimelig resultat».⁵¹ Med «unntak» menes det individuell erstatningsutmåling, men under forutsetning av at eventuelle unntak «likevel [...] bygges på de etablerte tabellene for erstatning så langt de passer».⁵² Uansett skal unntaksreglene kun fungere som «sikkerhetsventil» med et snevert anvendelsesområde kun i de mest urimelige tilfeller.

Det kan vises til en dom fra Høyesterett⁵³ som gjaldt krav om erstatning i en pasientskadesak, der førstvoterende hadde understreket at hovedbegrunnelsen for standardiserte erstatningsregler for barn nemlig var å unngå erstatningsutmåling basert på usikre spekulasjoner om den fremtidige utviklingen med og uten skaden. Høyesterett hadde uttalt følgende:

Jeg legger en viss vekt på at standardregelen også er begrunnet i retstekniske hensyn, hvilket med nødvendighet vil måtte medføre at noen i ulike situasjoner vil kunne være tjent med at erstatningen i stedet blir utmålt etter de vanlige reglene. Dette kan imidlertid ikke alene begrunne unntak fra standardregelen.⁵⁴

Personskadeerstatningsutvalget har likevel gitt klart uttrykk for at spesielle tilfeller faller utenfor det som kan anses å være et rimelig og rettferdig erstatningsrettslig utfall, hvis standardiserte regler anvendes også her. En såkalt vid standardisering kan med andre ord lede til at «[e]n rimelig løsning for flertallet av potensielle skadelidte kan føre til konkret urimelighet for den enkelte skadelidte eller skadevolder/forsikringsselskap.»⁵⁵

I den videre fremstillingen vil jeg se nærmere på standardiserte erstatningsregler for fremtidig inntektstap på yrkesskadeområdet for å vurdere hvorvidt den nye ordningen i realiteten har forenklet erstatningsutmålingen, og om den har bidratt til mer rettferdige resultater. Deretter vil jeg analysere nærmere noen typetilfeller med tilhørende rettspraksis som særlig angår avhandlingens hovedproblemstilling, altså hvordan man går frem der det er åpenbart

---

⁵⁰ NOU 2011:16 s. 36

⁵¹ *ibid.* s. 22

⁵² *ibid.* s. 22

⁵³ Rt-2008-1336

⁵⁴ *ibid.* avsnitt 49

⁵⁵ NOU 2011:16 s. 81

at skadelidte kommer betydelig dårligere ut etter forskrift om standardisert yrkesskade-
erstatning enn etter alminnelige erstatningsregler.

4 Standardisert yrkesskadeerstatning for fremtidig inntektstap

4.1 Innledning

Erstatningsutmåling på yrkesskadeområdet er i utgangspunktet standardisert og rettslig regulert i forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring. Jeg har i kapittel 2 fremlagt en kort gjennomgang av forskriftens bestemmelser, samt vist til at graden av standardisering kan variere og at standardforskriftens bestemmelser kan sondres mellom helt standardiserte og delvis standardiserte. I det følgende vil jeg foreta en gjennomgang av kapittel 3 i standardforskriften, som regulerer erstatningsutmåling for fremtidig inntektstap.

For å forstå det standardiserte systemet, er det innledningsvis viktig å nevne at erstatningsutmålingen for fremtidig inntektstap bygger på faste satser, dvs. standardisert grunnerstatning, som fastsettes etter § 3-2 i standardforskriften. Grunnerstatningen skal således dekke den delen av det økonomiske tapet som ikke dekkes av det offentlige gjennom trygdeytelser, jf. folketrygdloven kapittel 13. Dette innebærer at standardiserte regler baserer seg på at man har krav på respektive trygdeytelser ved å ha en nedsatt arbeidsevne med minst 30 prosent. Imidlertid oppstår det rettslige problemstillinger ved lave uføregrader der ervervsuførheten er redusert med mindre enn 30 prosent. I slike tilfeller risikerer skadelidte å bli påført en betydelig underkompensasjon, hvis man kun får tilkjent standardisert erstatning med grunnlag i forskriftens bestemmelser. Dermed er det aktuelt å avklare om standardforskriftens § 1-2, som angir at «[s]kadelidte som ikke fyller vilkårene for ytelser ved yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 13, kan kreve tilleggserstatning» og at tilleggserstatningen skal sikre at man «så langt det er mulig settes i samme stilling som om slike ytelser hadde vært tilstått»⁵⁶, kan komme til anvendelse.

Før jeg går nærmere inn på slike særtilfeller, vil jeg først gjøre rede for gjeldende regler om erstatningsutmåling for fremtidig inntektstap etter standardforskriftens kapittel 3, som i allminnelighet er standardisert, men likevel inneholder unntaksbestemmelser som åpner for individuell erstatningsutmåling. Standardforskriftens § 1-2 vil bli nærmere behandlet i fremstillingens kapittel 5.

---

⁵⁶ FOR-1990-12-21-1027

4.2 Erstatningsberegning for tap av fremtidig inntekt etter standardforskriftens kapittel 3

4.2.1 Innledning

Beregning av inntektsgrunnlaget for standardisert grunnerstatning fremgår av standardforskriftens § 3-1. Grunnlaget for beregningen er skadelidtes pensjonsgivende inntekt året før skaden skjedde eller sykdommen ble konstatert, jf. § 3-1 første ledd. Hva som faller inn under begrepet «pensjonsgivende inntekt», fremgår av folketrygdloven § 3-15 med videre henvisning til skatteloven § 12-2.⁵⁷ Primært gjelder dette arbeidsinntekt og personinntekt fra næringsvirksomhet samt enkelte ytelser fra folketrygden, som sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd osv.

Det kan med sikkerhet fastslås at en av lovgivers hovedintensjoner med standardiseringen har vært å minimere usikkerheten knyttet til individuell erstatningsutmåling. Likevel har det blitt gitt adgang til unntak i enkelte særskilte tilfeller, hvor det ville vært uheldig for skadelidte dersom erstatningen skulle blitt beregnet etter § 3-1 første eller annet ledd. Unntaket fremgår av § 3-1 tredje ledd og vil bli ytterligere behandlet i det følgende.

4.2.2 Grunnlaget for beregningen, jf. standardforskriftens § 3-1

Som nevnt i innledningen ovenfor utgjør inntektsgrunnlaget, beregnet etter forskriftens § 3-1 første ledd, utgangspunktet for fastsetting av grunnerstatning etter § 3-2. Standardforskriftens § 3-1 annet ledd første punktum angir likevel at dersom «skadelidtes antatte pensjonsgivende inntekt, uten skaden eller sykdommen, i året skaden eller sykdommen ble konstatert, gir et høyere grunnlag, legges denne til grunn». Det fremgår av forskriftens forarbeider⁵⁸ at dette kan være aktuelt i tilfeller der skadelidte i konstateringsåret enten faktisk har hatt eller antas å ville ha oppnådd høyere inntekt enn inntekten i det forutgående året, dersom skaden eller sykdommen tenkes borte.

Dette spørsmålet ble behandlet i en dom avsagt av Borgarting lagmannsrett, jf. LB-2014-177239. Da retten skulle ta stilling til erstatningsutmåling etter § 3-1 i standardforskriften, ble følgende momenter tatt i betraktning:

---

⁵⁷ LOV-1999-03-26-14

⁵⁸ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 51

Lagmannsretten tar utgangspunkt i at A skal stilles som om ulykken ikke hadde skjedd. Uten ulykken hadde A vært i fullt arbeid i dag. Dersom han kan dokumentere at hans lønn i årene etter ulykken ville ha vært høyere enn med selskapets utgangspunkt, er det denne lønnen som må danne utgangspunktet for beregningen av lidt tap.⁵⁹

§ 3-1 annet ledd annet punktum fastslår at tilsvarende, som etter § 3-1 annet ledd første punktum, også gjelder «[...] hvis skadelidte i et senere inntekstår har oppnådd en pensjonsgivende inntekt som gir høyere grunnlag.» Ifølge forskriftens forarbeider gjelder dette spesielt ved yrkessykdommer hvor skadelidte har klart å fortsette i fullt arbeid etter sykdomskonstateringstidspunktet og således gjennom ett eller flere år har oppnådd en inntekt som gir et høyere grunnlag enn etter § 3-1 annet ledd første punktum. I slike tilfeller bør året med høyest grunnlag legges til grunn.⁶⁰

I forarbeidene⁶¹ har det blitt presisert at standardisert erstatningsutmåling etter § 3-1 første og annet ledd ikke tar i betraktning hva som ville vært skadelidtes fremtidige inntektsnivå uten skaden eller sykdommen, idet det var ønskelig å eliminere den skjønsmessige erstatningsberegningen, som beror på mange usikkerhetsfaktorer. Standarderstatning hjemler heller ikke tillegg for yrkesvalghemming, noe som også har vært bemerket i flere avgjørelser fra Finansklagenemnda.⁶²

Videre understrekes det at Standarderstatningsutvalget⁶³ ved fastsettelsen av bestemte sats, jf. standardforskriften § 3-2, har tatt hensyn til skadelidtes forutsetninger for eventuell karriereutvikling og lønnsøkning, slik at disse faktorene er blitt innberegnet i de satsene som fremgår av tabellen i § 3-2. Intensjonen med de foreslåtte faste satsene var at de blant annet også skulle fange opp personer med lave inntekter på skadetidspunktet. Det kan nevnes tilfeller der skadelidte ikke var i fullt arbeid på skadetidspunktet, men mest sannsynlig ville ha gått over til fulltidsstilling på sikt. Til tross for en viss usikkerhet konkluderte utvalget med at en eventuell oppstått differanse mellom det faktiske og det forventede inntektsnivået ville kompenseres gjennom standarderstatning, siden man selv med lave inntekter omfattes av den laveste satsen på 7 G etter § 3-2, som utgjør en grunnerstatning på 22 G.⁶⁴

---

⁵⁹ LB-2014-177239

⁶⁰ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 51

⁶¹ *ibid.* s. 49

⁶² FinKN-2019-924, FinKN-2016-509, FKN-2010-221 (Forsikringsklagenemnda)

⁶³ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 49

⁶⁴ Grunnbeløpet (G) per 1. mai 2019 er kr 99 858 (På grunn av koronasituasjonen er trygdeoppgjøret for 2020 utsatt til høsten)

4.2.3 Unntak fra standardisert erstatningsutmåling, jf. standardforskriftens § 3-1 tredje ledd

Standardforskriftens § 3-1 tredje ledd åpner for et unntak fra standardisert erstatningsutmåling, slik at beregningsgrunnlaget i visse tilfeller kan fastsettes individuelt. Denne unntaksregelen krever at det foreligger «særlige holdepunkter» samt at beregningsgrunnlaget etter bestemmelsens første og annet ledd «vesentlig» avviker fra det som ville vært skadelidtes alminnelige erstatningsnivå. I juridisk teori omtales denne særregelen som streng, ikke minst fordi avviket må være kvalifisert (vesentlig).⁶⁵ I tillegg til dette kapitlet, vil jeg komme tilbake til denne unntaksregelen i fremstillingens kapittel 5.

Når det gjelder særregelen etter § 3-1 tredje ledd, har utvalget i sin vurdering tatt i betraktning de tilfellene der skadelidte var under utdanning på skadetidspunktet. Utvalget har kommet til at beregningsgrunnlaget i slike tilfeller kan justeres med utgangspunkt i inntektsnivået i det yrket man ville utdannet seg til. Dersom en konkret utdanning ikke leder til et bestemt yrke, må skadelidtes mest sannsynlige yrkesvalg legges til grunn. I så fall må det foretas skjønnsmessige avveininger som leder til individuell erstatningsutmåling. Videre må det tas utgangspunkt i begynnerlønnen på det konkrete yrkesområdet, og ikke den antatte lønnsutviklingen. Der det er på det rene at skadelidte ville ha oppnådd stillingsopprykk inkludert høyere lønn, har utvalget foreslått at det ikke skal stilles strenge krav i henhold til § 3-1 tredje ledd.⁶⁶ I tillegg skal frivillige permisjoner, ufrivillige permitteringer og kortere perioder med arbeidsledighet også falle inn under unntaksregelens anvendelsesområde.

Ut fra den naturlige språklige forståelsen av ordlyden i § 3-1, kan det tenkes at bruk av de alternative erstatningsberegningene alltid vil føre til oppregulering av inntektsnivået. Allikevel har det blitt presisert at erstatningsnivået også kan nedjusteres der «[...] grunnlaget for beregningen er vesentlig høyere enn det som ville vært skadelidtes alminnelige inntektsnivå.»⁶⁷

I forbindelse med det ovennevnte kan det vises til en avgjørelse fra Finansklagenemnda⁶⁸. Tvisten i denne saken gjaldt spørsmål om hvilket inntektsgrunnlag som skulle legges til grunn ved beregning av grunnerstatningen.

---

⁶⁵ Kjelland (2008) s. 270

⁶⁶ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 51-52

⁶⁷ Kronprinsregentens resolusjon 21. desember 1990 om forskrift om standardisert erstatning etter yrkesskade-forsikringsloven m/ forskriftstekst s. 4

⁶⁸ FinKN-2011-348

Finansklagenemnda uttalte følgende:

I normaltillfellene vil forrige års alminnelige personinntekt gi et dekkende bilde også av det fremtidige inntektsnivået, men slik at § 3-1 tredje ledd fanger opp de tilfeller hvor dette utgangspunktet vesentlig avviker fra det som ville vært skadelidtes alminnelige inntektsnivå uten skaden eller sykdommen. Forskriften gir for disse tilfeller anvisning på at det må foretas en konkret fastsettelse av det gjennomsnittlige forventede årstap som skal legges til grunn for fastsettelsen av grunnerstatningen.⁶⁹

Nemnda vurderte at det var faste inntekter over tid som skulle danne grunnlaget for beregningen av det fremtidige inntektstapet, men at det måtte gis et skjønnsmessig påslag for eventuelt ekstraervert. Nemnda konkluderte til slutt med at erstatningen skulle fastsettes etter standardforskriftens § 3-1 tredje ledd i stedet for første ledd, selv om dette ville lede til et lavere inntektsgrunnlag.

Den samme tankegangen ble fulgt i en senere avgjørelse fra Finansklagenemnda⁷⁰, der det blant annet ble understreket at standardforskriftens § 3-1 tredje ledd gir klar hjemmel til «å fravike reglene om beregningsgrunnlaget til fordel, men også ulempe, for den forsikrede såfremt det foreligger særlige holdepunkter for at dette innebærer et vesentlig avvik fra forsikredes alminnelig inntektsnivå.»⁷¹

4.2.4 Grunnerstatning, jf. standardforskriftens § 3-2

Standardforskriftens § 3-2 oppstiller en tabell med faste satser som anvendes ved fastsettelsen av grunnerstatning. Inntektgrunnlaget beregnet etter § 3-1 deles herunder inn i fem grupper i tabellen slik at det totalt finnes fem satstrinn. Det laveste inntektsgrunnlaget, til og med 7 G, utgjør 22 G i grunnerstatning, mens det høyeste, over 10 G, utgjør 30 G.

Det er viktig å bemerke at grunnerstatningen beregnet etter tabellen angir et erstatningsbeløp før alders- og uføregradskorrigerings, jf. § 3-3 og § 3-4.⁷² Dette fremgår også av forskriftens forarbeider, der det er presisert at satsene i tabellen legges direkte til grunn kun når skadelidte er 45 eller 46 år gammel og er 100 prosent ervervsmessig ufør.⁷³ I motsatt fall blir grunnerstatningen opp- eller nedjustert ut fra skadelidtes alder og graden av ervervs-messig uførhet.

---

⁶⁹ FinKN-2011-348

⁷⁰ FinKN-2016-162

⁷¹ *ibid.*

⁷² Skårberg (2003) s. 154

⁷³ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 56

§ 3-2 annet ledd angir at fastsettelsen av inntektsgrunnlaget for beregninger skjer i forhold til gjeldende G i inntekståret, mens det endelige erstatningsbeløpet beregnes i forhold til G på oppgjørstidspunktet, jf. forskriftens § 1-3.

4.2.5 Skadelidtes alder, jf. standardforskriftens § 3-3

Standardforskriftens § 3-3 angir justeringsrammene for grunnerstatning ut fra skadelidtes alder. I tråd med § 1-4, er det skadelidtes alder ved oppgjørstidspunktet som er avgjørende for beregningen av det endelige erstatningsbeløpet.

§ 3-3 bokstav b fastsetter at for hvert år skadelidte er over 46 år, reduseres grunnerstatningen tilsvarende med 5 %. Likevel skal erstatningen utgjøre minst 10 % av grunnerstatningen. I de tilfellene der det er på det rene at skadelidte ville og kunne ha arbeidet utover pensjonsalderen, altså 67 år, skal man tilstås 10-prosentsatsen,⁷⁴ jf. LG-2006-56767, FinKN-2013-354.

Riktignok angir § 3-3 ingen nedre aldersgrense, slik at det kan stilles spørsmål ved om forskriften kommer til anvendelse der skadelidte er yngre enn 16 år eller om erstatningsutmålingen skal skje etter skadeserstatningsloven § 3-2 a.

I juridisk litteratur antas det at skadelidte i en slik situasjon vil kunne velge det regelsettet som leder til høyest erstatningsbeløp.⁷⁵

Forsikringsskadenemnda måtte ta stilling til dette spørsmålet i en yrkesskadesak som gjaldt en 15 år gammel skoleelev som skadet seg på jobb. Uttalelsen fra Forsikringsskadenemnda var som følger:

Nemnda vil peke på at de hensyn som tilsier særregler for utmåling for erstatning til unge skadelidte, gjør seg gjeldende også for skader som faller inn under YFL og forskriftene til denne. På den annen side må det konstateres at standardforskriften ikke inneholder særregler for utmåling av erstatning til unge skadelidte. Denne mangelen på særregler tilsier i seg selv at de alminnelige reglene i standardforskriften kommer til anvendelse. Nemnda mener likevel at dette ikke kan være avgjørende. Regelen i SKL § 3-2 a om standardisert erstatning til barn er gitt fordi man i slike tilfeller normalt mangler gode holdepunkter for skadens betydning for skadelidtes fremtidige inntekt uten skaden. Standardforskriftens § 3 om erstatning for fremtidig inntekt bygger på en antagelse om at tidligere inntekt gir et brukbart mål for fremtidig inntekt uten skaden. Videre forutsetter § 3-3 at det kan fastsettes en ervervsmessig uføregrad på

---

⁷⁴ Skårberg (2003) s. 156

⁷⁵ *ibid.* s. 156

grunnlag av skaden. Disse utmålingskriteriene gir liten mening dersom skadelidte ennå ikke var kommet i ordentlig inntektsgivende arbeid før skaden skjedde. Nemnda mener i lys av dette at det må være riktig å anvende den standardiserte utmålingsregelen i SKL § 3-2 a, som er tilpasset de spesielle forholdene som gjør seg gjeldende når skaden skjer før skadelidte er kommet i ordinært inntektsgivende arbeid.⁷⁶

4.2.6 Tap av deler av ervervsevnen, jf. standardforskriftens § 3-4

Denne bestemmelsen innebærer en tilpasning av grunnerstatningen etter graden av ervervsmessig uførhet i tillegg til aldersjusteringen etter § 3-3. Der skadelidte bare har tapt deler av sin ervervsevne, skal grunnerstatningen reduseres tilsvarende.

Som regel har NAV sitt vedtak om uføregrad stor betydning også ved erstatningsutmåling. Imidlertid kan eventuell vurdering opp mot uføretrygd først skje etter at det er gått mange år fra skadetidspunktet. Ved langvarig og vesentlig redusert funksjonsevne får man først innvilget ett år med sykepenges. Deretter følger det flere år med arbeidsavklaringspenger, dersom det foreligger behov for ytterligere avklaring av skadelidtes restarbeidsevne og forutsetninger for å kunne komme tilbake til ordinært arbeid. Det er først når man har gjennomført nødvendige og hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak i tillegg til medisinsk behandling, at det kan foretas en vurdering av om man har vesentlig og varig nedsatt arbeidsevne uten utsikt til bedring, jf. folketrygdloven § 12-5, § 12-17.

Av den grunn har utvalget understreket at man ikke nødvendigvis skal avvente inntil saken er ferdigbehandlet hos det offentlige, og at det ikke er «[...] noe i veien for at partene blir enig om en uføregrad som legges til grunn for erstatningsutmålingen. I så fall vil man kunne slippe å vente på trygdemyndighetenes avgjørelse.»⁷⁷ Videre har utvalget tilføyd at «[...] trygdemyndighetenes avgjørelse ikke i noe tilfelle vil være bindende i forhold til erstatningsutmåling etter forskriften.»⁷⁸ Som støttende argument for dette kan det blant annet vises til en høyesterettsavgjørelse der førstvoterende uttalte følgende:

Jeg legger ikke vekt på at trygdens organer har funnet slik årsakssammenheng, til tross for at det i NOU 1988:6 på side 73 heter at det i praksis bør bli lagt stor vekt på trygdemyndighetens standpunkt. Spørsmålet om årsakssammenheng er langt grundigere utredet for Høyesterett enn det var for trygdemyndighetene.⁷⁹

---

⁷⁶ FSN-5132 *

⁷⁷ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 59

⁷⁸ *ibid.* s. 59

⁷⁹ Rt-2007-1370 avsnitt 65

I en senere dom fra Borgarting lagmannsrett var utfallet det samme:

Lagmannsretten anser som nevnt at As ervervsevne ikke ville ha vært svekket i en mindre krevende jobb enn den han valgte. Det har begrenset betydning for lagmannsrettens vurdering at A er halvt uføretrygdet fra 1. mars 2011 på grunn av yrkesskaden. Spørsmålet om årsakssammenhengen er mer grundig belyst for lagmannsretten enn det var for trygdemyndighetene. Til bruk for trygdemyndighetenes vurdering ble Nesses erklæring innhentet. For lagmannsretten har ytterligere to medisinsk sakkyndige vurdert de aktuelle spørsmålene, og det er holdt muntlige forhandlinger i to dager. I et slikt tilfelle behøver ikke lagmannsretten legge vekt på vurderingen til trygdens organer, jf. Rt-2007-1370 avsnitt 65.⁸⁰

Definisjon av begrepet «ervervsevne» etter forskriftens § 3-4 knytter seg til skadelidtes inntektsevne og ikke til medisinsk invaliditet som omfatter den rent fysiske og/eller psykiske funksjonsnedsettelsen. Dessuten vurderes man opp mot alle yrker (arbeidsuførhet) og ikke bare det opprinnelige yrket man hadde før skaden (yrkesuførhet). Deretter ses det hen til om den nedsatte ervervsevnen har medført redusert inntekt. Det kan oppstå slike situasjoner der skadelidte har klart å komme tilbake til annet arbeid i en 100 prosent stilling, men likevel gått ned i inntekt. I så fall kan det være riktig å fastsette en lavere uføregrad.

I juridisk litteratur⁸¹ forklares det at i slike tilfeller risikerer man en vesentlig underkompensasjon etter forskriftens standardsatser, særlig når den lave uføregraden ikke oppfyller vilkårene for å få ytelser fra det offentlige, slik at det må tas stilling til om man kan kreve tilleggserstatning etter forskriftens § 1-2 som bygger på individuell erstatningsutmåling. Jeg kommer tilbake til dette i den videre fremstillingen. I tillegg vil jeg se på problemstillinger knyttet til anvendelse av § 3-4 i saker der skadelidtes ervervsevne bare er redusert i en kortere periode.

4.2.7 Tidligere uføre, jf. standardforskriftens § 3-5

Denne bestemmelsen fanger opp de tilfellene der skadelidte med høy ervervsmessig invaliditet fra tidligere av likevel har klart å arbeide noe. Utvalget har i sin utredning⁸² bemerket at det kan virke urimelig dersom man blir avskåret fra erstatning for fremtidig inntektstap pga. forutgående uførhet. Utvalget har dermed foreslått en særregel som gir adgang til individuell erstatningsutmåling der skadelidte uavhengig av skaden er 50 prosent ervervsmessig ufør eller mer, og der individuell utmåling etter skadeserstatningsloven § 3-1 leder til en høyere erstatning enn standarderstatning.

---

⁸⁰ LB-2012-96242

⁸¹ Skårberg (2003) s. 157

⁸² Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 60

4.2.8 Den videre fremstillingen

Hittil har jeg gått igjennom standardforskriftens kapittel 3, som regulerer standardisert erstatningsutmåling for fremtidig ervervstap, uten å berøre de mest problematiske tilfellene, som utgjør kjernen i denne fremstillingen, nemlig tilfeller der forskriften ikke direkte viser til erstatningsutmåling etter alminnelige erstatningsregler, og hvor skadelidte risikerer betydelig underkompensasjon ved anvendelse av standardforskriften. Kan standardforskriften fravikes i slike situasjoner? På hvilken måte kan dette i så fall gjøres? Dersom man kan unnlate å anvende forskriften ved erstatningsutmåling i de særlige tilfellene, hvor høy er terskelen, og i hvilke konkrete tilfeller kan dette i det hele tatt være aktuelt? Dette vil bli nærmere behandlet i det neste kapitlet i fremstillingen.

5 Innebærer standardiserte regler en uttømmende regulering av erstatning for tap i fremtidig erverv?

5.1 Innledning

Den generelle utviklingen i erstatningsutmålingsreglene på personskadeområdet gjenspeiler en gradvis overgang fra en skjønnspreget modell, hvor rettsutviklingen hovedsakelig var overlatt til domstolene, til en mer rettslig regulert og ikke minst standardisert modell. Lødrup kaller dette for en matematisk modell, som bygger på matematiske beregninger ved fastsettelse av engangserstatningsbeløp.⁸³ Særlig gjelder dette de områdene hvor erstatningsutmåling er blitt standardisert ved innføring av nye regler, så som på yrkesskadeområdet.

Jeg har så langt sett på både fordeler og ulemper med erstatningsstandardisering ved yrkesskader og de hensynene som lå bak innføringen av den nye ordningen. I dette kapittelet vil jeg se nærmere på konkrete typetilfeller, hvor standardisert yrkesskadeerstatning ikke samsvarer med det overordnede prinsippet om full erstatning, og ikke minst fører til et betydelig dårligere utfall for skadelidtes vedkommende sammenlignet med individuell erstatningsutmåling. Utfordringen her handler om hvordan slike situasjoner bør løses på en rettslig sett riktig måte, og om det eventuelt kan åpnes for anvendelse av alminnelige erstatningsregler i særskilte tilfeller.

5.2 Er standardforskriften i strid med yrkesskadeforsikringsloven?

Rettslig regulering i form av formelle lover og generelle rettsregler fastsetter rettigheter og plikter som er bindende for dem de gjelder. Dette innebærer at gjeldende rettsnormer til enhver tid skal respekteres og følges. Den prinsipielle, overordnede diskusjonen i dette kapittelet dreier seg dermed om hvorvidt standardforskriften er i strid med yrkesskadeforsikringsloven.

Når det gjelder forskrifter som rettskilder, utgjør disse et ledd i den rettslige reguleringen, og skal på lik linje med formelle lover etterleves i tråd med sitt innhold, forutsatt at de har hjemmel i lov. Imidlertid anføres det i en veiledning i lovteknikk utgitt av Justisdepartementets lovavdeling⁸⁴ at rettslig regulering i form av formelle lover bør ha forrang over forskriftsregulering. Av rettssikkerhetshensyn skal det med andre ord vises varsomhet når det foretas av-

---

⁸³ Lødrup (1993) s. 356

⁸⁴ Justisdepartementets lovavdeling (2000) s. 23

veininger av om man skal velge en forskriftsregulering. Gjeldende regler skal være lett tilgjengelige og oversiktlige for allmennheten, noe som enklest oppnås med en rettslig regulering i form av formelle lover.

Imidlertid kan det av lovtekniske hensyn bestemmes at detaljregulering skal hjemles i forskrift. Årsaken kan for eksempel være forventede hyppige endringer i lovverket. Det var nemlig lovtekniske og reelle hensyn som Justisdepartementet viste til i Ot.prp.nr. 44 Om lov om yrkesskadeforsikring:

Både lovtekniske og reelle hensyn tilsier da at eventuelle regler om standardisering gis i forskrift. Tabeller som viser erstatningsbeløpet ved forskjellige forutsetninger egner seg dårlig i en lovtekst. Lovendringer er dessuten mer komplisert og tidkrevende en forskriftsendringer. Bruk av forskrift skaper derfor større tilpasningsevne og fleksibilitet.⁸⁵

Justisdepartementets veiledning i lovteknikk oppgir at det gjelder to hovedpremisser for forskriftsregulering. For det første skal forskriften aldri komme i strid med formell lov. For det andre skal forskriften aldri gis uten tilstrekkelig lovhjemmel i henhold til legalitetsprinsippet. Prinsippet innebærer ikke noe forbud mot forskriftsregulering dersom denne oppfyller de to forutsetningene. Et alminnelig utgangspunkt er at det uttrykkelig skal fremgå av lovteksten dersom en forskrift skal kunne fravike bestemmelser i lovhjemmelen.

Hvis vi videre ser på yrkesskadeforsikringsloven § 13 første ledd, fremgår det av bestemmelsen at skadeserstatningsloven gjelder så langt ikke annet er bestemt i eller i medhold av denne loven. Etter § 13 annet ledd kan Kongen gi regler om yrkesskadeerstatningsutmåling. Disse er hjemlet i forskrift om standardisert erstatning. Det er således åpenbart at det foreligger tilstrekkelig lovhjemmel og at erstatningsutmåling ved yrkesskader er regulert gjennom forskrift.

Det som krever nærmere avklaring, er forholdet mellom standardforskriften og yrkesskadeforsikringsloven. Lovens § 3 første ledd annet punktum fastslår at yrkesskadeforsikringen skal gi rett til full erstatning på objektivt grunnlag. Dessuten har Justisdepartementet i Ot.prp.nr. 44 bemerket at selv om en viss standardisering er ønskelig, skal den på ingen måte «rokke ved prinsippet om full erstatning».⁸⁶ Derimot er det på det rene at erstatningsutmåling etter standardforskriften ikke alltid leder til full kompensasjon for det reelle økonomiske tapet. I tillegg kan det ut fra forarbeidene til standardforskriften tolkes dit hen at dette heller ikke har vært hovedhensikten med standardiseringen, jf. hensynene bak standardforskriften.

---

⁸⁵ Ot.prp.nr.44 (1988–1989) s. 62

⁸⁶ *ibid.* s. 62

Slik rettstilstanden er per i dag, eksisterer det to gjeldende regler som trekker i ulike retninger og tenderer mot ulikt resultat. I de tilfellene der standardisert erstatningsutmåling ikke fører til full erstatning, oppstår det en konfliktsituasjon mellom det som er nedfelt i hjemmelslov og det som kan oppnås ved anvendelse av standardforskriften. Av den grunn bør det stilles spørsmål om det i slike tilfeller kan konstateres at forskriften kommer i strid med loven og dermed må settes til side. Jeg lar spørsmålet stå åpent, men vil i den videre fremstillingen se nærmere på hvordan denne problemstillingen har vært omhandlet i blant annet foreliggende rettspraksis.

5.3 Kan standardforskriften fravikes dersom den ikke leder til full erstatning?

5.3.1 Hva innebærer begrepet «fravike»?

Det kan som nevnt oppstå motstridstilfeller der ulike regler står i strid med hverandre. I vårt tilfelle er det standardforskriftens siktemål om økt forutberegnelighet, raskere saksbehandling og enklere erstatningsutmåling – selv om det i noen tilfeller skulle føre til ikke ubetydelig under- eller overkompensasjon – som kolliderer med formålet om full erstatning hjemlet i yrkesskedeforsikringsloven. I juridisk teori beskrives slike tilfeller som uforenlige rettsfølger som skaper motstrid.⁸⁷ Dermed skal man alltid forsøke å eliminere eksisterende motstridsforhold enten ved å tolke rettskildefaktorene i harmoni eller ved å anvende tolkningsprinsipper. Det kan blant annet vises til *lex-superior-prinsippet*, som innebærer at en trinnhøyere rettsregel alltid går foran en trinnlavere rettsregel, slik at formelle lover alltid går foran forskrifter, hvis ikke noe annet er bestemt i selve loven.⁸⁸ En motstridende rettsregel kan også tolkes så innskrenkende at den i realiteten tilsidesettes uten at dette nevnes eksplisitt. I tillegg kan det forekomme tilfeller der reelle hensyn, som for eksempel rimelighetshensyn, veier så tungt at det får gjennomslag i det endelige resultatet.

I henhold til det som er skrevet ovenfor, kan det antakeligvis konkluderes med at standardforskriften i utgangspunktet skal kunne fravikes ved at den enten tolkes bort, suppleres med alminnelige regler eller settes til side, dersom den kommer i strid med yrkesskedeforsikringsloven. Derfor er det viktig å se på om denne rettslige problemstillingen er blitt avklart i rettspraksis.

---

⁸⁷ Eckhoff (2001) s. 343

⁸⁸ Eckhoff (2001) s. 348, Andenæs (2009) s. 160

I det følgende vil jeg foreta en analyse av den foreliggende rettspraksis knyttet til erstatningsutmåling for fremtidig ervervstap ved yrkesskade, med det formål å redegjøre for hvordan domstolene tolker og anvender gjeldende regelverk der det oppstår kollisjon mellom standardiserte regler og det grunnleggende prinsippet om full erstatning.

5.3.2 LB-2016-39383 (MRSA-dommen) – standardforskriften satt til side

MRSA-dommen avsagt av Borgarting lagmannsrett gjaldt et krav om erstatning for tap i fremtidig erverv etter yrkesskade.⁸⁹ Saken handlet om en utdannet hjelpepleier som i tillegg hadde fagbrev som renholder. Høsten 2012 ble det påvist at skadelidte var smittet av MRSA-bakterien, noe som ikke lenger var forenlig med hennes arbeid som hjelpepleier ved et bo- og omsorgssenter, og som renholder på et sykehus. Skadelidte ble sykemeldt fra begge stillingene med umiddelbar virkning. Partene hadde etter hvert kommet til enighet om at det forelå en yrkesskade.

Etter ett år med sykepenger gikk skadelidte over på arbeidsavklaringspenger. Ettersom skadelidte på grunn av sin diagnose ikke kunne gjenoppta tidligere arbeidsoppgaver, fikk hun videre arbeidsoppfølging fra NAV. Fra høsten 2016 var skadelidte tilbake i 100 prosent arbeid som renholder i kommunen, men med en betydelig lavere lønn.

Frem til dette tidspunktet hadde forsikringsselskapet utbetalt erstatning for lidt tap, og delvis dekket tap i fremtidig erverv, men beløpet atskilte seg vesentlig fra skadelidtes opprinnelige krav. Forsikringsselskapet mente derimot at skadelidte ikke kunne kreve ytterligere erstatning etter at hun var tilbake i 100 prosent arbeid. Selskapet viste til at bestemmelsene i yrkesskade-forsikringsloven og standardforskriften var uttømmende, slik at det ikke var grunnlag for individuell erstatningsberegning til tross for lavt erstatningsbeløp.

Skadelidte hadde på sin side anført at det faktiske tapet var mye større enn erstatningen beregnet etter standardforskriften. Ifølge skadelidte utgjorde standarderstatningen cirka 20 prosent av det reelle tapet. Skadelidte mente således at hun hadde krav på tilleggserstatning etter standardforskriftens § 1-2, siden hun ikke oppfylte vilkårene for å få innvilget uføretrygd. Subsidiært krevde skadelidte at erstatningen skulle beregnes etter skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd, dersom retten skulle komme til at skadelidte ikke kunne kreve tilleggserstatning etter standardforskriftens § 1-2.

---

⁸⁹ LB-2016-39383

Lagmannsretten måtte dermed ta stilling til om skadelidte hadde krav på ytterligere erstatning for tap i fremtidig erverv enn det hun fikk utbetalt i standarderstatning. Retten valgte å ikke vurdere om skadelidte oppfylte folketrygdlovens vilkår knyttet til uføretrygd, men tok utgangspunkt i at skadelidte på domstidspunktet ikke mottok ytelsen. Hovedspørsmålet for lagmannsretten var således om standardforskriften uttømmende regulerer adgangen til og omfanget av erstatning for fremtidig ervervstap.

For å belyse hensikten med standardiserte erstatningsregler så retten blant annet på forskriftens forarbeider og understreket at siktemålet med standardiserte erstatningsregler primært har vært full erstatning, som hver enkelt arbeidstaker skulle vært sikret gjennom eksisterende tosporet system. Likevel bemerket retten at en viss underkompensasjon ikke er til å unngå med standarderstatning.

Lagmannsretten måtte således ta stilling til om det foreligger motstrid mellom yrkesskadeforsikringsloven og standardforskriften. I denne saken foretok retten en avveining av rimelighetshensyn, siktemålet om full erstatning og det faktiske utfallet ved anvendelse av standardiserte erstatningsregler.

I sin vurdering bemerket retten at det må «[...] gjelde en grense for hvilken underkompensasjon som kan godtas»⁹⁰. Retten viste til at standarderstatningen i denne saken utgjorde cirka 20 prosent av det beregnede tapet som direkte skyldtes den påførte yrkessykdommen. Deretter tok retten utgangspunkt i ordlyden i yrkesskadeforsikringsloven § 3, som hjemler prinsippet om full erstatning, og uttalte i lys av foreliggende forarbeider følgende:

Lagmannsretten er innforstått med at bakgrunnen for standardisering av erstatningsberegningene er en forenkling av praktiseringen av regelverket, og at det i enkelte tilfeller vil medføre at skadelidte ikke får sitt fulle tap erstattet. Likevel finner lagmannsretten at det bør gå en grense for når standarderstatning ikke lenger er tilstrekkelig for å dekke skadelidtes tap slik at det bør utmåles individuelt.⁹¹

Lagmannsretten kom til slutt frem til at de hensynene som ligger bak standardiseringen, ikke veier tyngre enn prinsippet om full erstatning i de tilfellene der erstatningsbeløpet faller utenfor det som anses å være innenfor rimelighetens grenser. Retten tolket med andre ord forskriften innskrenkende.

---

⁹⁰ LB-2016-39383

⁹¹ *ibid.*

Lagmannsretten konkluderte med at:

[...] den underkompensasjon som utbetaling av standarderstatningsbeløpet på ca. 450 000 kroner utgjør, medfører et så stort udekket tap at dette ikke er i samsvar med lovgivers intensjoner. Utmålingen av As tap må derfor skje i samsvar med yrkesskadelovens utgangspunkt om at skadelidte har krav på full erstatning, jf. § 3 første ledd 2. punktum.⁹²

Lagmannsretten nevnte ikke eksplisitt at forskriften er i strid med loven, men ved å tolke forskriften innskrenkende valgte retten likevel å sette den til side.

5.3.3 Hvor stor rettslig vekt skal MRSA-dommen tillegges?

I denne saken ble lagmannsrettens avgjørelse anket til Høyesterett av forsikringsselskapet. Imidlertid ble anken nektet fremmet av tekniske årsaker, nærmere bestemt at det i anken ble forutsatt at Høyesterett skulle ta stilling til om skadelidte hadde krav på uføretrygd, noe som ikke hadde vært vurdert av lagmannsretten. Høyesterett anså av den grunn spørsmålet som «ikke egnet for avgjørelse av Høyesterett».⁹³ Selv om dommen per i dag er rettskraftig, innebærer ikke dette at man uten videre kan konkludere med at Høyesterett ikke ønsket å overprøve dommen fordi den var riktig.

Spørsmålet er således hvilket rettslig vekt MRSA-dommen skal tillegges med tanke på lignende fremtidige saker. Det er ingen tvil om at underrettspraksis generelt kan tjene som et argument og relevant rettskildefaktor ved tolkning av rettsregler. Selv om avgjørelser avsagt av lagmannsretter ikke har samme rettskildeværdi som høyesterettsavgjørelser, kan disse kaste lys over hvordan gjeldende rett skal forstås, særlig der det ikke foreligger høyesterettspraksis. Til og med Høyesterett har brukt underrettspraksis som støtteargument i sine vurderinger, jf. Rt-1976-1, der førstvoterende viste til blant annet mange års praksis i skjønnsretter og Høyesterett⁹⁴. Det samme har Høyesterett uttalt i Rt-2003-713, ved å påpeke at omfattende skjønnspraksis har betydelig vekt som rettskildefaktor⁹⁵.

Når det gjelder MRSA-dommen, foreligger det imidlertid ingen ensartet og omfattende underrettspraksis som har behandlet den samme problemstillingen og kommet til den samme vurde-

---

⁹² LB-2016-39383

⁹³ HR-2017-1094-U

⁹⁴ s. 7

⁹⁵ avsnitt 64

ringen, og det er dermed usikkert om denne dommen kommer til å få betydelig kraft for tingretter og lagmannsretter i fremtidige saker.

Finansklagenemnda har i en av sine avgjørelser vist til at «[e]ttersom rettstilstanden er avklart gjennom Rt-2004-8 finner ikke nemnda å legge vekt på lagmannsrettens avgjørelse»⁹⁶ og har på den måten valgt å ikke følge MRSA-dommen. Det samme har forsikringsselskapet gjort ved å anføre at MRSA-dommen ikke representerer riktig juss (Rt-2004-8 vil bli omtalt i det følgende).

Dersom man i senere saker likevel skulle velge å følge MRSA-dommen, forsvinner ikke behovet for klarere regler som stadfester i hvilke konkrete tilfeller standardforskriften kan fravikes, slik at den rettslige usikkerheten fjernes. Kriteriene for eventuelle unntak bør konkretiseres. Det må også stadfestes om tilsvarende vil gjelde ved for høy erstatning.⁹⁷

I Rt-2007-1415, som gjaldt spørsmålet om det ved utbetaling av yrkesskedeforsikring til en person som har arbeidet som dykker i petroleumsvirksomheten i Nordsjøen, skal gjøres fradrag for beløp som er utbetalt i henhold til særlige støtteordninger for disse dykkerne, konkluderte Høyesterett med at det ved «utmålingen av erstatning for tap i fremtidig erverv og ménestatning under yrkesskedeforsikringen ikke kan gjøres fradrag for de beløp som A har mottatt fra de særlige støtteordningene for pionerdykkerne i Nordsjøen».⁹⁸ Høyesterett viste i sin vurdering til Rt-2004-8, som jeg kommer tilbake til nedenfor, og uttalte følgende om standardforskriftens uttømmende regulering:

Når Høyesterett på grunn av yrkesskedeforskriftens uttømmende karakter har anvendt forskriften på forhold som den ikke tok sikte på å regulere, er det desto større grunn til å anse forskriften uttømmende for forhold som den tar sikte på å regulere, nemlig spørsmålet om i hvilken utstrekning det skal gjøres fradrag for ytelser som skadelidte oppnår på grunn av skaden.⁹⁹

Selv om saksforholdet i denne saken atskiller seg fra MRSA-dommen, representerer avgjørelsen den generelle holdningen at standardforskriften bør respekteres og at standardisering bør følges når den først foreligger.

---

⁹⁶ FinKN-2019-790

⁹⁷ Strandberg (2018)

⁹⁸ Rt-2007-1415 avsnitt 82

⁹⁹ *ibid.* avsnitt 72

5.3.4 Overkompensasjon som følge av standarderstatning

Som jeg allerede har vært innom tidligere, kan standardisert erstatning i noen saker føre til ikke ubetydelig overkompensasjon for skadelidte. Dette kan således virke urimelig overfor det ansvarlige forsikringsselskapet, slik at det dermed kan være aktuelt å vurdere om standardforskriften bør fravikes også i slike tilfeller. Dette spørsmålet er blitt behandlet av Frostating lagmannsrett.¹⁰⁰

Saken gjaldt en flyktning fra Liberia som ble alvorlig skadet under arbeid i Norge. Etter Utlendingsnemndas vedtak ble mannen senere utvist fra Norge på grunn av fratatt flyktningstatus.

Skadelidte fikk utbetalt menerstatning og erstatning for lidt inntektstap. Imidlertid oppsto det uenighet mellom partene når det kom til dekning av det fremtidige inntektstapet. Forsikringsselskapet foretok en utbetaling basert på individuell tapsberegning under forutsetning av at skadelidte bodde i hjemlandet. Det totale beløpet tilsvarte 5 prosent av den erstatning skadelidte ville ha fått etter standardforskriften. Forsikringsselskapet tok utgangspunktet i antatt månedsinntekt i Liberia, noe som førte til en minimal erstatning for fremtidig inntektstap.

Det rettslige temaet for lagmannsretten var således om utmåling av yrkesskadeerstatning skulle skje etter standardforskriften eller etter de alminnelige regler i skadeserstatningsloven. Lagmannsretten kom innledningsvis til følgende:

Ordlyden i forskriften § 1-1 og § 3-1 gir ikke grunnlag for noen annen tolkning enn at forskriften er ment å gi en uttømmende regulering av beregningsreglene ved skader som faller inn under yrkesskade-forsikringsloven. Ut over de unntak som forskriften selv oppstiller, bl.a. i § 1-1 andre ledd, er forskriften obligatorisk.¹⁰¹

Videre uttalte lagmannsretten:

Slik lagmannsretten ser det, åpner ikke standardforskriften for at det gjøres unntak fra forskriften – slik at det kan foretas en individuell erstatningsberegning – i situasjoner som den foreliggende, hvor forsikringstilfellet er oppstått i Norge og under en gjeldende yrkesskade-forsikring, men hvor skadelidte etter skaden har tilhold i utlandet. Lagmannsretten kan heller ikke se at det foreligger relevant rettspraksis som åpner for en slik løsning.¹⁰²

---

¹⁰⁰ LF-2017-117262

¹⁰¹ *ibid.*

¹⁰² *ibid.*

Lagmannsretten viste blant annet til rimelighetshensyn, men kom likevel til at rene rimelighetsbetraktninger ikke kunne gi grunnlag for unntak fra forskriftens anvendelsesområde i slike tilfeller. Eventuelle unntak må ha et klart hjemmelsgrunnlag, noe som ikke fremgår verken av forarbeider, lov/forskrift eller rettspraksis.

Det kan utledes av denne dommen at man kan påberope seg rimelighetsbetraktninger og prinsippet om full erstatning som argumenter for individuell erstatningsutmåling, men at et eventuelt avvik fra standardforskriften likevel må ha særskilt hjemmel.¹⁰³ Riktignok bør det tas i betraktning at dommen gjelder et spesielt typetilfelle, slik at retten ikke nødvendigvis ville ha kommet til samme vurdering dersom saken hadde handlet om en skadelidt bosatt i Norge.

Avgjørelsen ble anket til Høyesterett, men ankeutvalget fant at det ikke var tilstrekkelig grunn til at saken ble fremmet for Høyesterett. Det ble vurdert at anken ikke reiste rettsspørsmål av prinsipiell betydning utover den foreliggende saken og at det heller ikke var andre tungtveiente grunner til å få saken avgjort i Høyesterett.¹⁰⁴

Denne saken er også omtalt i en artikkel skrevet av advokat Asphaug. Artikkelen handler blant annet om yrkesskadeerstatning for utenlandske arbeidstakere med kort opphold i Norge som har flyttet tilbake til hjemlandet etter inntruffet skade. En hovedproblemstilling i den forbindelse er at den «norske» erstatningen kan oppleves som en betydelig overkompensasjon i tilfeller der skadelidte flytter til et lavkostland. Det rettslige spørsmålet blir således det samme – om standardforskriften kan fravikes dersom det endelige erstatningsbeløpet ikke samsvarer med det reelle økonomiske tapet. Som det fremgår av LF-2017-117262, har lagmannsretten besvart dette benektende.

5.4 Rt-2004-8 (Stakkeland-dommen) – skadelidtes ervervsevne er bare redusert i en kortere periode

Denne saken gjelder erstatningsutmåling for fremtidig inntektstap ved yrkesskade når skadelidtes ervervsevne bare er redusert i en kortere periode. Saken er spesiell siden den handler om kortvarig ervervstap, og faller i utgangspunktet utenfor de ordinære tilfeller, hvor erstatningen må beregnes frem til skadelidtes pensjonsalder. Hovedspørsmålet i denne dommen er likevel det samme – om standardforskriften bør settes til side hvis erstatning beregnet etter

---

¹⁰³ Asphaug (2019) s. 153

¹⁰⁴ HR-2018-690-U

standardiserte regler leder til betydelig lavere beløp enn etter alminnelige erstatningsregler, særlig når standardforskriften anvendes på forhold som ikke er direkte regulert i forskriften.

Skadelidte var en fotballspiller som under en seriekamp pådro seg en leggskade. Skaden førte til at vedkommende måtte avbryte sin videre idrettskarriere tidligere enn planlagt. I etterkant av ulykken arbeidet skadelidte i full stilling som regnskapsfører, men gikk betydelig ned i inntekt. Partene ble enige om at selv uten skaden, ville skadelidte ha avsluttet sin karriere som fotballspiller i 2005, mens skaden skjedde i 1996. Det aktuelle inntektstapet omfattet perioden 2001–2005. Partene ble enige om at skadelidtes ervervsevne i denne perioden var nedsatt med 57 prosent, men at den ikke skulle anses å være nedsatt etter 2005.

Dommen ble avsagt under dissens (3-2) og flertallet kom til at standardforskriften måtte gis anvendelse.

Innledningsvis uttalte førstvoterende at siktemålet med standardiserte regler er full erstatning, noe som skal oppnås gjennom det eksisterende tosporede systemet, og særlig gjennom ytelser fra folketrygden. Videre vurderte førstvoterende at standardforskriften er ment å være uttømmende, jf. § 1-1.

Det aktuelle rettslige grunnlaget i denne saken er § 3-4 i standardforskriften, som angir at erstatningen reduseres tilsvarende ved delvis tapt ervervsevne. Imidlertid sier bestemmelsen ingenting om hvordan erstatningen for fremtidig inntektstap skal beregnes i de tilfellene hvor ervervsevnen er midlertidig nedsatt. I det konkrete tilfellet gjaldt dette erstatningsutmåling for økonomisk tap som følge av en relativ kortvarig yrkesmessig uførhet med tanke på skadelidtes yrke som fotballspiller, idet vedkommende etter denne kortvarige perioden måtte anses å være fullt arbeidsfør.

Høyesterett viste i sin vurdering til en aktuell bestemmelse i utkastet til standardforskriften som åpnet for individuell erstatningsutmåling der det foreligger en slik særlig yrkesmessig uførhet. Ettersom bestemmelsen ikke ble tatt inn i standardforskriften, tolket førstvoterende det slik at «[d]et må da ha vært departementets forutsetning at forskriften skulle fange opp også slike tilfeller ved fastsettelsen av uføregraden etter forskriften § 3-4»¹⁰⁵ og konkluderte således med at det ikke forelå noe grunnlag for å sette forskriften til side. Selv det at standarderstatningen etter forskriften ville lede til betydelig underkompensasjon for skadelidte, ble ikke vurdert som tilstrekkelig begrunnelse for ikke å anvende standardforskriften. Flertallet kom med følgende begrunnelse:

---

¹⁰⁵ Rt-2004-8 avsnitt 39

Dertil synes det å ha vært departementets forutsetning at man nettopp i situasjoner som dette kan bli underkompensert, men at dette ofte vil være dekket opp ved forsikringer, som – som tidligere nevnt – ikke hensyntas ved en utmåling etter standardforskriften.¹⁰⁶

Uføregraden til skadelidte ble dermed satt til 16 prosent, på denne måten:

[...] inntektstapet – som utgjør kr 400.000 i fem år, til sammen to millioner kroner – blir fordelt på alle år fra 2001 og frem til fylte 67 år i 2040. Dette blir rundt regnet kr 50.000 pr. år, noe som igjen leder frem til et inntektstap – og en uføregrad – på omkring de 16% som forsikringsselskapet har lagt til grunn ved sin erstatningsutmåling.¹⁰⁷

Riktignok utelukket ikke førstvoterende at det kan være aktuelt å bruke standardforskriftens § 3-1 tredje ledd ved 100 prosent ervervsmessig uførhet, uten å gå nærmere inn på dette.

Mindretallet resonnerer derimot annerledes ved å bemerke at fordelingen av skadelidtes tap over hele hans gjenværende yrkesaktive liv ville medføre betydelig underkompensasjon på grunn av neddiskonteringseffekt. I tillegg presiserte mindretallet at anvendelse av § 3-4 ved erstatningsberegning for tidsbegrenset fremtidig ervervstap vil ramme både høyinntektsgrupper og personer med lavere inntekter, slik at det udekkete tapet ikke nødvendigvis vil bli kompensert gjennom private forsikringsordninger, som flertallet har lagt til grunn.

Mindretallet kom videre til at § 3-4 ikke kan antas å ta sikte på å regulere tidsbegrenset ervervstap, og underbygget sin påstand med følgende:

Det forekommer at en lov- eller forskriftsbestemmelse må gis anvendelse på forhold som lov- eller forskriftsgiverne ikke har hatt i tankene ved utformingen av bestemmelsen. Dette må imidlertid forutsette at bestemmelsen er egnet til å bli anvendt på forholdet. I særlig grad gjelder dette når forholdet ikke dekkes av en naturlig språklig forståelse av bestemmelsens ordlyd.¹⁰⁸

Idet § 3-4 etter mindretallets vurdering ikke er egnet til å beregne erstatning for tidsbegrenset ervervstap, ville anvendelse av bestemmelsen føre til «systematisk urimelige resultater i disfavør av skadelidte – hva enten denne tilhører en høyinntektsgruppe eller ikke».¹⁰⁹ Dessuten mente mindretallet at heller ikke bestemmelsens ordlyd kan antas å peke mot noen annen slutning. § 3-4 regulerer tilfeller knyttet til delvis tap av ervervsevnen.

---

¹⁰⁶ Rt-2004-8 avsnitt 45

¹⁰⁷ *ibid.* avsnitt 42

¹⁰⁸ *ibid.* avsnitt 58

¹⁰⁹ *ibid.* avsnitt 59

Dersom bestemmelsen også skulle omfatte tidsbegrenset tap av ervervsevnen, måtte den også anvendes ved beregning av erstatning der skadelidte har fått 100 prosent nedsatt ervervsevne, noe som kan fremstå som kunstig fra en rent språklig synsvinkel.

Etter å ha gått igjennom forskriftens bestemmelser og mulige tolkningsalternativer, konstaterte mindretallet at standardforskriften ikke inneholder regler som kan føre til en akseptabel løsning på erstatningsberegning for tidsbegrenset fremtidig ervervstap. Med «akseptabel løsning» menes det antakeligvis at forskriftens bestemmelser må være egnet til å kunne anvendes i det konkrete tilfellet og ikke minst føre til et rimelig erstatningsbeløp for skadelidte.

Mindretallet påpekte i tillegg at standardforskriften har karakter av unntak, når det i yrkeskadeforsikringsloven § 13 angis at loven gjelder så langt ikke annet er bestemt i eller i medhold av denne loven, slik at erstatningsberegningen i noen særlige tilfeller kan bli individuell.

Denne høyesterettsdommen viser en divergerende forståelse av det prinsipielle knyttet til tolkning av anvendelsesområdet for § 3-4. I juridisk litteratur vises det i tillegg til at mindretallet har lagt større vekt på rimelighetshensyn enn det flertallet har gjort. Dessuten løfter mindretallet rimelighetshensyn opp på et mer prinsipielt nivå ved å vise til «systematisk urimelige resultater i disfavør av skadelidte» og ikke avgrense sin vurdering til den konkrete saken.¹¹⁰ Hensikten med dette er å understreke at bruk av standardforskriftens § 3-4 i lignende fremtidige saker kan føre til vesentlig underkompensasjon for alle grupper skadelidte, og ikke nødvendigvis kun for de med meget høye inntekter. Det kan da være vanskelig å forene en slik rettslig utvikling med lovgivers intensjoner, særlig når det gjelder prinsippet om full erstatning.

Ved utarbeidelse av NOU 2011:16 understreket Personskadeerstatningsutvalget at standardisert ordning hovedsakelig er rettet mot det varige fremtidstapet.¹¹¹ Med dette menes det at erstatningsutmåling etter standardforskriftens kapittel 3 er ment å skulle dekke varig tap frem til pensjonsalderen, og at de gjeldende tabellene i standardforskriften er utformet med dette utgangspunktet. Utvalget foreslo dermed at man ikke skal utmåle erstatning etter disse tabellene dersom det er sannsynlig at skadelidte innen en viss tidsperiode, for eksempel ti år, ikke lenger vil ha et løpende tap.

---

¹¹⁰ Woxholth (2004) kap. 4

¹¹¹ NOU 2011:16 s. 64

Utvalget har eksplisitt brukt Stakkeland-dommen som eksempel på at det kan være vanskelig for lovgiveren å forutse ethvert tilfelle som kan oppstå og at standardisert erstatning i noen konkrete saker kan lede til kompliserte rettslige problemstillinger og urimelige resultater.

Det vises til følgende uttalelse fra utvalget:

Dersom regelverket er for rigid, vil det da være vanskelig å nå en løsning som kan forsvares ut fra et legitimitetsperspektiv jf. punkt 3.2.4 foran. Her kan dommen *Stakkeland* (Rt-2004-8) gi et eksempel. Lovgiver hadde ikke forutsett den situasjonen at skadelidte kunne få høy ervervsuførhet en kortere periode av sin yrkeskarriere, for deretter ikke å ha noen ervervsuførhet. Høyesteretts flertall falt ned på en strikt anvendelse av standardutmåling til tross for at resultatet innebar en betydelig underkompensasjon av skadelidtes tap. Utvalget ønsker å unngå denne typen problemer.¹¹²

For å unngå «denne typen problemer» foreslo utvalget en såkalt sikkerhetsventil som forankrer unntak fra standardiserte erstatningsregler for å oppnå rimelige løsninger også i særskilte tilfeller. Erstatningsutmålingen må med andre ord tilpasses de tilfellene som innebærer tidsavgrenset ervervstap, blant annet for yrker som krever god helse og ungdom.¹¹³ Jeg foretar ikke noen gjennomgang av utvalgets beregningsforlag, men vil med dette vise at tankegangen er ganske tydelig – det kan ikke oppfattes som riktig å anvende standardforskriften i tilfeller som gjelder kortvarig tap av fremtidig ervervsevne.

5.4.1 Problemstillingene Stakkeland-dommen reiser

I Stakkeland-dommen var alle fem dommerne enige om at skadelidte ikke kom til å få full erstatning ved anvendelse av standardforskriften. Imidlertid mente flertallet at man skulle respektere det gjeldende regelverket, selv om resultatet ikke nødvendigvis ville lede til full kompensasjon. Flertallets resonnement om standardforskriftens uttømmende regulering har i etterkant vært fulgt i flere andre rettsavgjørelser.¹¹⁴ Riktignok har også en del kritikk vært rettet mot Stakkeland-dommen, særlig når det gjelder flertallets tolkning og bruk av standardforskriftens § 3-4 (se ovenfor). I og med at dommen er avsagt under dissens og foreviser en ganske signifikant uenighet mellom flertallet og mindretallet, er det viktig å se på enkelte punkter som gjelder de mest kompliserte rettslige vurderingene.

---

¹¹² NOU 2011:16 s. 82

¹¹³ *ibid.* s. 82

¹¹⁴ bl.a. Rt-2012-1515, Rt-2007-1415, LG-2007-123940

I det følgende vil jeg gjøre rede for grunnerstatning ved høye inntekter, altså over 10 G, som ikke dekkes etter standardiserte regler, og på den måten genererer potensiell underkompensasjon for den enkelte. Dessuten er det i slike tilfeller aktuelt å avklare om man kan kreve tilleggserstatning ved å påberope seg § 1-2 i standardforskriften, eller om forskriften bør fravikes der den ikke åpner for adgang til individuell erstatningsutmåling.

5.4.1.1 Grunnerstatning ved høye inntekter

I Stakkeland-dommen la Høyesterett til grunn fastsetting av grunnerstatning etter standardforskriften § 3-2, der det fremgår at ved 100 prosent ervervsmessig uførhet ytes det en grunnerstatning etter faste satser i forskriften, hvorav inntektsgrunnlag opptil 7 G utgjør en grunnerstatning på 22 G, mens inntektsgrunnlag over 10 G gir en grunnerstatning på 30 G. Det ytes ingen tilleggserstatning for høyere inntekt enn 10 G. Førstvoterende uttalte at «taket» på 10 G kan antas å stride med prinsippet om full erstatning, men at det foreliggende tapet da som oftest vil bli dekket gjennom tilleggsordninger, for eksempel private forsikringer. Høyesterett presiserte i tillegg at disse ville ha kommet inn som en fradragspost etter skadeserstatningsloven, men ikke etter forskriften. Spørsmålet ble ikke ytterligere problematisert av flertallet.

Av forarbeidene til standardforskriften¹¹⁵ fremgår det at det ved fastsetting av grupper og trappetrinn for grunnerstatningen er blitt lagt til grunn at noen arbeidstakere vil ha betydelig lavere inntekter enn andre. Derfor er det besluttet å innføre et «gulv» som oppretter et minimumsvern for erstatningsnivået. På denne måten får alle lik erstatning uavhengig av det faktiske inntektsnivået, i motsetning til erstatning beregnet etter alminnelige erstatningsregler. Dette har utvalget valgt å kalle for «kostnadene» ved standardisering. Dette gjelder særlig alle som tjener mindre enn 7 G, men likevel faller inn under samme trappetrinn for grunnerstatning, som utgjør 22 G, slik at alle uavhengig av inntektsnivået får en garantium på 7 G.

Personer med høye inntekter over 10 G, får derimot ingen tilsvarende garantium. Likevel har det vært vurdert at hensynet til forutberegnelighet som oppnås med standardiserte regler, skal gå foran individuell erstatningsutmåling. Det har i tillegg vært understreket at «kunnskap om erstatningsnivået kan gi grunnlag for å vurdere behovet for tilleggsforsik-

---

¹¹⁵ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet, s. 54

ringer», slik at man ved å kunne forutberegne det angivelige erstatningsbeløpet, selv kan bestemme om man trenger noen private forsikringer.¹¹⁶

I en senere utredning av reformspørsmål i regelverket omkring utmåling av erstatning for personskader, har Lødruputvalget i utgangspunktet vært enig i disse vurderingene, men har likevel ment at satsen på 10 G bør heves til 15 G:

Utvalget vil her også peke på at det kan reises spørsmål om en grense på 10 G er i tråd med forutsetningene for Stortingets vedtak om at erstatningsutmålingen kan standardiseres etter yrkesskadeforsikringslovens § 13 annet ledd. Under lovforberedelsen ble det presisert at slike regler ikke måtte ha til følge at prinsippet om full erstatning ble tilsidesatt, se Ot.prp.nr.81 (1986–1987) side 33. «Taket» på 10 G er imidlertid satt så lavt at det nok kan sies å bryte med denne forutsetningen. Det kan også vises til at Justisdepartementet i proposisjonen til lov om yrkesskadeforsikring, Ot.prp.nr.44 (1988–1989) uttalte at standardiserte satser ikke måtte rokke ved prinsippet om full erstatning, side 62 sp. 1.¹¹⁷

Det er dermed naturlig å spørre om ikke dette er et åpenbart brudd på prinsippet om full erstatning og innføring av en form for «borgerlig jevnmaal». I NOU 2011:16 har utvalget skrevet at ved å innføre et tak på erstatningen, fraviker man «[...] den hevdvunne regelen om at skadelidte skal ha 'full erstatning' i de tilfeller hvor skadelidte har relativt høy inntekt. Man vil da eventuelt innføre en form for 'borgerlig jevnmaal'.»¹¹⁸

Holgensen skriver i sin artikkel at standardisert grunnerstatning innebærer at personer med høye inntekter trekkes ned og at en slik utjevning av erstatningsnivået kan dermed likestilles med en form for «borgerlig jevnmaal».¹¹⁹

Selmer anførte i sin tid at jevnmalet kan blant annet bestå i at «[...] man ved erstatningsutmålingen ansetter hvert enkelt skadet gode til den verdi som slike goder pleier å ha for dem som i denne forbindelse representerer 'det borgerlige'»¹²⁰ En slik metode krever således en viss standardisering som ikke nødvendigvis gir erstatning for det faktiske tapet, og som dermed kan føre til overkompensasjon hvis skadelidte har økonomi under «jevnmalet».

---

¹¹⁶ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 56

¹¹⁷ NOU 1994:20 s. 145

¹¹⁸ NOU 2011:16 s. 133

¹¹⁹ Holgensen (1991) kap. 3

¹²⁰ Selmer (1958) s. 295

Jevnmålstanken kan også innebære erstatningsbegrensning oppad, slik at ingen får erstatning utover det som trengs «for å opprettholde en 'borgerlig' levestandard».¹²¹ Begrepet «borgerlig jevnmaal» uttrykker dermed en ide at man selv skal bære risikoen for det som faller utenfor den borgerlige levestandarden, slik at erstatningsreglene da kan baseres på at man faktisk tegner de adekvate forsikringer man har behov for.

I NOU 2011:16 har utvalget trukket frem det prinsipielle i artikkelen til Selmer, som går ut på at ulike kompensasjonsregler må sees i sammenheng og at erstatningen kan beskjæres dersom det ikke gjøres fradrag for forsikringsutbetalinger.¹²² Dessuten har utvalget påpekt at det historisk sett aldri har vært noen entydig oppfatning om at skadelidte skal ha full økonomisk erstatning. Imidlertid har Høyesterett i Rt-2003-338 ikke sett grunnlag for å redusere erstatning til et «borgerlig jevnmaal»:

Det er velkjent at små skader av ulik art kan få store yrkesmessige konsekvenser for enkelte personer. Og i alle fall med det tapsnivået som er aktuelt i denne saken, er det etter min mening ikke grunnlag for helt eller delvis å unnta det fra dekning på grunnlag av en adekvansbetraktning, eller å lempe ansvaret. Slik denne saken ligger an, finner jeg ikke grunn til å gå inn på forsikringsmulighetene som er påberopt av Gjensidige.

Noen reduksjon til et «borgerlig jevnmaal» kan jeg heller ikke se at det er grunnlag for.¹²³

Sett fra den andre siden uttrykker denne dommen at ikke ethvert inntektsnivå nødvendigvis er vernet også etter alminnelige erstatningsregler. Høyesterett har ikke utelukket at eventuell reduksjon kan være aktuelt i enkelte tilfeller, men at det skal en del til for at forsikringsselskap skal få sitt ansvar lempet etter skadeserstatningsloven § 5-2. Dette kan for eksempel gjelde særskilt store erstatningsbeløp, som gir anledning til avveining av om erstatningen likevel skal reduseres til et «borgerlig jevnmaal».¹²⁴

For så vidt angår standardisert yrkesskadeerstatning, har standardforskriften i mange år vært akseptert uten at det er stilt spørsmål ved om de resultatene som oppnås etter gjeldende regelverk og de hensynene som lå bak innføringen av standardisering, ikke lenger kan stå i harmoni med hverandre. Selv om Justis- og politidepartementet ga grønn lys til standardforskriften, har det samme departementet i Ot.prp.nr.44 (1988–1989) uttrykt at det ikke var aktuelt å gå inn for regler som tok sikte på et «borgerlig jevnmaal», ettersom man

---

¹²¹ Selmer (1958) s. 296

¹²² NOU 2011:16 s. 133

¹²³ Rt-2003-338 avsnitt 77, 78

¹²⁴ Engstrøm (2004) kap. 2

ville innføre en ordning som skulle sikre at «den enkelte arbeidstaker som et minimum skal ha dekket sitt konkrete, individuelle tap».¹²⁵

5.4.1.2 Manglende trygdedekning

Dagens gjeldende kompensasjonsordning for yrkesskader og yrkessykdommer er bygget opp av et tosporet system. Det eksisterer to obligatoriske forsikringsordninger – en offentlig og en privat – som henholdsvis er regulert i folketrygdloven og yrkesskadeforsikringsloven med tilhørende forskrifter. Dette innebærer at skadelidte ved en yrkesskade må forholde seg til både det offentlige, dvs. NAV, og til arbeidsgivers forsikringsselskap.

Hensikten med det tosporede systemet har vært å sikre full erstatning for det reelle økonomiske tapet skadelidte er påført. I yrkesskadesaker skal den private ordningen kompensere den delen av tapet som ikke dekkes av folketrygden. Etter folketrygdloven kap. 13 har man krav på yrkesskadedytelse etter gunstige regler, noe som innebærer visse særfordeler utover ordinære ytelse.

Imidlertid viser LB-2016-39383 og Rt-2004-8 til at det kan oppstå tilfeller der man ikke oppfyller folketrygdlovens vilkår når det gjelder trygdeytelse, men likevel er omfattet av yrkesskadeforsikringsloven. I slike tilfeller risikerer man å ikke oppnå full kompensasjon for sitt totale økonomiske tap, siden man kun får utbetalt standarderstatning beregnet etter faste satser i standardforskriften. Av den grunn har man i forskriften tatt inn § 1-2, som gir anledning til å kreve tilleggserstatning med den hensikt at «skadelidte så langt det er mulig settes i samme stilling som om slike ytelse hadde vært tilstått».

Selv om ordlyden i § 1-2 fremstår som nokså klar, foreligger det ingen entydig oppfatning av hvordan bestemmelsen skal tolkes når skadelidte ikke oppnår trygdeytelse og grunnerstatningen ikke sikrer full kompensasjon for det totale økonomiske tapet.

I Stakkeland-dommen har Høyesterett tolket bestemmelsen dit hen at den kun gjelder relativt sjeldne tilfeller «der yrkesskadeforsikringsloven omfatter skader og sykdommer som ikke faller inn under folketrygdlovens yrkesskadepittel, eller der personkretsen ikke er sammenfallende»¹²⁶. Ettersom skadelidte i denne saken hadde fått sin skade godkjent som

---

¹²⁵ Ot.prp.nr.44 (1988–1989) s. 61

¹²⁶ Rt-2004-8, avsnitt 49

yrkesskade, men pga. kortvarig yrkesuførhet ikke fylte vilkårene for å få innvilget uføretrygd, mente Høyesterett at han falt utenfor anvendelsesområdet for § 1-2.

Dommen avviker fra synspunkter i juridisk teori¹²⁷, hvor enkelte har antatt at det ikke foreligger noen begrensninger knyttet til årsaken til at man ikke tilstås ytelser fra folketrygden, slik at man bør kunne kreve tilleggserstatning for så vidt trygdeytelser etter folketrygdloven kap. 13 frafaller. Det anføres at:

Det er naturlig å anvende bestemmelsen ved manglende yrkesskadepensjon, siden standarderstatning etter yrkesskedeforskriften utmåles linjært etter uføregrad, og det ellers ville oppstå en vesentlig utilsiktet underkompensasjon når uføregraden er lavere enn 30 %.¹²⁸

Engelstad skriver derimot at selv om § 1-2 kan forstås på denne måten ut ifra bestemmelsens ordlyd, kan ikke et så vidt anvendelsesområde ha vært lovgivers intensjon.¹²⁹

I forarbeidene til standardforskriften¹³⁰ understrekes det at standardisert yrkesskadeerstatning skal ta sikte på å dekke den delen av skadelidtes tap som ikke dekkes av det offentlige. I de tilfellene der skadelidte ikke oppnår trygdeytelser knyttet til yrkesskade, vil «en viktig forutsetning for standardiseringsreglene ikke slå til».

Ved gjennomgang av mulige situasjoner som faller inn under § 1-2, vises det blant annet til yrkesskadeforsikringsloven § 11 bokstav c, såkalt sikkerhetsventil, som omfatter skader eller sykdommer som faller utenfor trygdelovgivningen, men er omfattet av yrkesskadeforsikringsloven. Dertil angis det at:

Det kan videre tenkes enkelte forskjeller m.h.t. hvilke personer som er omfattet av henholdsvis folketrygdloven og yrkesskadeforsikringsloven, særlig når det dreier seg om personer som arbeider i utlandet.¹³¹

Ut fra denne setningen er det noe uklart om dette refererer til alle tenkelige situasjoner der man uavhengig av årsak ikke mottar trygdeytelser, eller om det bare siktes til de mer spesifikke og konkrete tilfellene omtalt i utredningen. Utvalget har i tillegg brukt flere eksempler for å illustrere når § 1-2 i standardforskriften kan komme til anvendelse. Typetilfellet som Stakkeland-dommen handler om, er ikke nevnt i forarbeidene. Imidlertid frem-

---

¹²⁷ Skårberg (2003) s. 152, Nordby (1992) kap. 4

¹²⁸ Skårberg (2003) s. 152

¹²⁹ Engelstad (2004) kap. 4

¹³⁰ Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet s. 40

¹³¹ *ibid.* s. 40

går det heller ikke at de opplistede eksemplene er ment å være uttømmende, slik at man ikke uten videre kan påberope seg en innskrenkende tolkning av § 1-2 sitt anvendelsesområde ved å vise til forarbeidene på den måten Høyesterett har gjort i Stakkeland-dommen.

Et annet viktig moment som peker imot Høyesteretts tolkning av standardforskriften § 1-2, gjelder personer som på skadetidspunktet ikke er medlemmer i folketrygden og dermed ikke er berettiget til trygdeytelser, men som likevel omfattes av yrkesskadeforsikringsloven og dessuten av § 1-2 i standardforskriften. I den grad man velger å tilkjenne tilleggserstatning til ikke-medlemmer, men samtidig fratrar medlemmer den samme muligheten til å kreve tilleggserstatning, ettersom skaden er blitt godkjent som yrkesskade til tross for at man på grunn av for lav uføregrad ikke oppfyller vilkårene for å få innvilget respektive trygdeytelser, kan dette medføre en unødvendig forskjellsbehandling av tilfeller med samme rettslige utgangspunkt.

I MRSA-dommen valgte lagmannsretten individuell erstatningsutmåling ved å sette standardforskriften til side uten å ta stilling til om man kunne ha krevd tilleggserstatning etter § 1-2. Standarderstatningen i denne saken utgjorde kun 20 prosent av skadelidtes reelle økonomiske tap, men det kan tenkes at vedkommende hadde fått sitt tap kompensert fullt ut også etter § 1-2 dersom bestemmelsen hadde vært anvendt i stedet.

5.4.1.3 Kortvarig skade

Stakkeland-dommen gjelder, som tidligere nevnt, erstatningsutmåling for midlertidig tap av fremtidig ervervsevne. Det var enighet mellom partene om at skadelidte var 57 prosent arbeidsufør i perioden 2001–2005, ettersom han uansett ville ha avsluttet sin karriere som fotballspiller i 2005. Etter den aktuelle perioden gikk skadelidte tilbake til 100 prosent annet arbeid, slik at yrkesskaden ikke hadde medført varig arbeidsuførhet, kun yrkesuførhet med tanke på hans idrettskarriere. Til tross for at den ervervsmessige uførheten ikke var varig, valgte Høyesterett å fordele inntektstapet som oppsto i perioden 2001–2005 over alle årene frem til pensjonsalderen. Uføregraden ble som følge satt til 16 prosent.

I NOU 2011:16¹³² beskrives denne løsningen som tungvint, noe som mest sannsynlig skyldes mangelen på andre gode alternativer, og må ikke nødvendigvis betraktes som riktig. Utvalget har i tillegg kommet frem til at det i lignende tilfeller som knytter seg til tidsavgrenset inntektstap, må foretas «individuell og delvis skjønnsmessig» erstatningsutmå-

---

¹³² NOU 2011:16 s. 184

ling, slik at man unngår unødvendig store underkompensasjoner og ikke minst kompliserte rettslige problemstillinger som i Stakkeland-dommen.

6 Avsluttende kommentarer

Hensikten med denne masteroppgaven har vært å belyse hvilke rettslige problemstillinger standardisert yrkesskadeerstatning reiser i møtet med det overordnede prinsippet om full erstatning. Kjønstad skriver i sin artikkel at selv om vi har hatt en økende erstatningsrettslig lovgivningsvirksomhet, er fremdeles mye overlatt til rettferds- og rimelighetsbetraktninger.¹³³ MRSA-dommen er et godt eksempel på dette, ettersom rimelighetshensyn der var utslagsgivende i den rettslige vurderingen knyttet til tilsidesettelse av standardforskriften. Imidlertid medfører slike betraktninger enda flere vanskelige juridiske avveininger, og det er per skrivende stund mye usikkerhet rundt den videre utviklingen av rettstilstanden på dette feltet.

Når det gjelder spørsmålet om standardforskriften bør fravikes der den kolliderer med prinsippet om full erstatning, har jeg sett på avvikende rettspraksis som har ført til ulike utfall for skadelidtes vedkommende. I MRSA-dommen er standardforskriften blitt satt til side ut ifra rimelighetsbetraktninger. Imidlertid er ikke denne lagmannsrettsdommen blitt fulgt i senere lignende saker. I Stakkeland-dommen ble det derimot fastslått at standardforskriftens regulering er uttømmende og ikke kan fravikes, selv om den skulle medføre betydelig underkompensasjon. Riktignok er denne dommen avsagt under dissens 3-2 og har i etterkant vært kritisert på flere prinsipielle punkter. Det er dermed usikkert om Høyesterett i dag ville gjort den samme vurderingen.

Jeg har gått igjennom de positive sidene ved standardisering samt det uklare aspektet ved individuell erstatningsutmåling, nemlig at begrepet «full erstatning» er mer et juridisk enn et økonomisk begrep. Lødrup¹³⁴ uttaler at erstatningsutmåling i noen saker nærmest blir en gjetning, særlig når personer blir skadet i ung alder og erstatningsutmålingen omfatter mange usikkerhetsfaktorer. Erstatningen skal utmåles for mange år frem i tid og skal med visse justeringer baseres på dagens kroneverdi, skattenivå og trygdenivå, slik at uttrykket «full erstatning» mister sin rette matematiske betydning og ikke lenger er betegnende for det resultatet utmålingsprosessen fører frem til.¹³⁵

Med dette for øye bør man ikke være altfor kategorisk med tanke på kritikken rettet mot standardisert erstatningsutmåling. I de sakene der standardiserte erstatningsregler fører til betydelig underkompensasjon for skadelidtes vedkommende, bør det dermed alltid forsøkes andre

---

¹³³ Kjønstad (1993)

¹³⁴ Lødrup (1993) s. 361

¹³⁵ *ibid.* s. 361

alternative løsninger, slik at man oppnår et resultat som kan betraktes som rimelig og riktig rettslig sett.¹³⁶ Anvendelse av standardforskriftens § 1-2 i alle saker hvor man ikke har krav på trygdeytelser etter folketrygdloven kap. 13, fremfor tilsidesettelse av forskriften, kan med god grunn tolkes som en enklere og rettspolitisk riktigere løsning, enn at man fraviker standardforskriften. Tilsidesettelse av forskriften vil derimot ikke løse den opprinnelige usikkerheten i rettstilstanden fremover, i hvert fall frem til dette spørsmålet er blitt ytterligere avklart av Høyesterett.

Erstatningsutmåling for fremtidig ervervstap etter standardforskriften reiser flere problemstillinger av prinsipiell betydning, både når det gjelder etterlevelse av prinsippet om full erstatning og harmonisering av ulike siktemål. I og med at dagens rettstilstand fremstår som lite avklart, gjeldende regelverk har stått uendret i mange år, og foreliggende rettspraksis ikke er konsekvent, foreligger det naturlig nok behov for at Høyesterett kommer med en nærmere avklaring og presisering på dette området.

Sett fra et annet perspektiv, kan det faktum at det ikke foreligger omfattende rettspraksis og at det generelt prosederes ganske få saker for domstolene på dette rettsfeltet, tyde på at den gjeldende standardiserte erstatningsordningen faktisk er ønskelig og respektert, til tross for visse rettslige utfordringer i noen særskilte tilfeller, særlig når skadelidte blir utsatt for vesentlig underkompensasjon. Det blir dermed spennende å se om dette rettsområdet i større grad kommer til å utfordres rettspolitisk og om det vil komme flere saker som Høyesterett vil slippe inn til behandling. Man vil da få en avklaring av om rettsoppfatningen i den foreliggende rettspraksis anses å være retningsgivende også for fremtiden, eller om den vil bli endret på sikt.

---

¹³⁶ Strandberg (2018)

7 Kildeliste

Litteratur

- Andenæs (2009) Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. 2. utgave. 07 Gruppen AS, Oslo 2009.
- Asphaug (2019) Asphaug, Marit. «*Utenlandske arbeidstakere – forholdet til forsikringsplikten etter yrkesskadeforsikringsloven*» Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett 02/ 2019 (Volum 16), s. 125-154.
- Bull (2017) Bull, Hans Jacob. «*Høyesterettsdom av 20. desember 2016. Beviskrav ved selvmord (HR-2016-2579-A)*» Nytt i privatretten, Nr. 1/2017, s. 13-15 – (NIP-2017-1-13). Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo.
- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5. utg. ved Jan E. Helgesen. Universitetsforlaget, Oslo 2001.
- Engelstad (2004) Engelstad, Bjørn Ove. «*Bokanmeldelse*» Tidsskrift for Erstatningsrett nr. 02-03/2004, s. 201-206.
- Engstrøm (2004) Engstrøm, Bjørn. «*Kravet til årsakssammenheng i erstatningsretten belyst særlig ved «Dykkerdommen» i Rt. 2003 s. 338*» Tidsskrift for Erstatningsrett 01/ 2004 (Volum 1), s. 61-69.
- Finansklagenemnda (2018) «*Finansklagenemndas årsberetning 2018*»
<https://www.finkn.no/Aktuelt?id=80#80> hentet 14.05.2020.
- Holgensen (1991) Holgensen, Gudrun. «*Standardisert erstatning ved personskade – lik erstatning for ulikt tap?*» Lov og rett nr. 09/ 1991 (Volum 67), s. 515-536.
- Justisdepartementets lovavdeling (2000) «*Lovteknikk og lovforberedelse. Veiledning om lov og forskriftsarbeid*», 2000.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/jd/bro/2000/0003/dd/d/pdfv/108138-lovteknikkboka.pdf> hentet 12.03.2020.
- Kopperud (1992) Kopperud, Kaare André. *Yrkesskadeforsikring med kommentarer*, Tano. Oslo, 1992.
- Kjønstad (1993) Kjønstad, Asbjørn. «*Erstatningsretten i velferdssamfunnet*» Lov og Rett nr. 05-06 / 1993 (Volum 66), side 281-282.
- Kjelland (2008) Kjelland, Morten. *Særlig sårbarhet i personskadeerstatningsretten – en analyse av generelle og spesielle årsaksregler*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo 2008.

- Lødrup (1993) Lødrup, Peter. «*Standarderstatninger i norsk rett*» Festskrift till Bertil Bengtsson, s. 351-369. Nerenius & Santérus Förlag, 1993.
- Lødrup (2003) Lødrup, Peter. «*Reformbehov i personskadeerstatningen*» Lov og rett nr. 03/ 2003 (Volum 42), s. 129-130.
- Lundin (2003) Lundin, Christian. «*Reformbehov i personskadeerstatningen – replikk til professor Peter Lødrup*» Lov og rett nr. 06 /2003 (Volum 42), s. 374-377.
- Nordby (1992) Nordby, Einar. «*Lov om yrkesskedeforsikring*» Lov og rett nr. 06/1992 (Årgang 73), side 344-353.
- Selmer (1958) Selmer, Knut S. «*Et borgelig jevnmaal i norsk erstatningsrett*» Tidsskrift for rettsvitenskap, 1958, s. 293-313.
<https://lovdata.no/pro/JUS/selmer-ks-1958-01>
- Skårberg (2003) Skårberg, Lars Olav, Marianne Reusch. *Yrkesskade – forsikring og trygd*. Cappelen Akademisk Forlag, Oslo 2003.
- Strandberg (2005) Strandberg, Magne. *Skadelidtes hypotetiske inntekt: om erstatningsutmåling og bevis*. Fagbokforlag, Bergen 2005.
- Strandberg (2018) Strandberg, Magne. «*Yrkesskade – Grunner til å fravike standardforskriften*», Oslo, 1. februar 2018.
- Woxholth (2004) «*Erstatning for tidsbegrenset inntektstap for fotballspiller etter loven om yrkesskedeforsikring Høyesteretts dom 7 januar 2004*» Tidsskrift for Erstatningsrett 01/ 2004 (Volum 1), s. 91-96.

Norske rettskilder

Lover

- 1969 Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven)
- 1989 Lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring (yrkesskedeforsikringsloven)
- 1997 Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)
- 1999 Lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven)

Forskrifter

1990

Forskrift 21. desember 1990 nr. 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

Forarbeider

Ot.prp.nr. 4 (1972–1973)

Om lov om endringer i erstatningslovgivningen m. m.

NOU 1988:6

Erstatning og forsikring ved yrkesskade

Ot.prp.nr. 44 (1988–1989)

Om lov om yrkesskedeforsikring

Utredning avgitt 15. oktober 1990 fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet

Standardisert erstatning for personskader voldt ved yrkesskade eller yrkessykdom. (Forarbeider til forskrift 21. desember 1990 om standardisert erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven. Oslo, 1990)

Kronprinsregentens resolusjon 21. desember 1990 om forskrift om standardisert erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven m/ forskriftstekst

Forarbeider til forskrift 21. desember 1990 om standardisert erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven. Oslo, 1990

NOU 1994:20

Personskadeerstatning

NOU 2004:3

Arbeidsskedeforsikring

NOU 2011:16

Standardisert personskadeerstatning

Rettspraksis

Rt-1976-1 (Kløfta-dommen)

Rt-1993-1524 (Ølberg-dommen)

Rt-1993-1547 (Skoland-dommen)

Rt-2002-1436 (Bråtane-dommen)

Rt-2003-338 (Dykker-dommen)

Rt-2003-713

Rt-2004-8 (Stakkeland-dommen)

Rt-2007-1370 (Prolapsdommen)

Rt-2007-1415

Rt-2008-1336

Rt-2012-1515

HR-2017-1094-U

HR-2018-690-U

LG-2006-56767

LG-2007-123940

LB-2012-96242

LB-2014-177239

LB-2016-39383 (MRSA-dommen)

LF-2017-117262 (Liberia-dommen)

FSN-5132 *

FKN-2010-221

FinKN-2011-348

FinKN-2013-354

FinKN-2016-509

FinKN-2016-162

FinKN-2019-924

FinKN-2019-790

Andre kilder

Om grunnbeløpet i folketrygden

<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kontakt-nav/utbetalinger/grunnbeløpet-i-folketrygden>

hentet 20.05.2020